

BARNAS HAVARIKOMMISJON 4

2026



Barnas Havarikommisjon

I denne rapporten vil de tidligere utgivelsene av Barnas Havarikommisjon bli omtalt som BHK 1/2/3. QR-koder til rapportene finner du på siste side.

BHK 1 – utgitt i 2023

BHK 2 – utgitt i 2024

BHK 3 – utgitt i 2025

INNHold

1.0	Forord – Mot all fornuft	7
2.0	Kampen for barns rettssikkerhet	8
3.0	Omfang	10
4.0	Status – Barnas Havarikommisjon	11
5.0	Samvær etter vold (BHK 1)	13
5.1	Tverrfaglig team	18
5.2	Fri rettshjelp	21
5.3	Begrense søksmål	22
5.4	Kode 6	23
5.5	Varsling i kriminalomsorgen	29
5.6	Voldserstatning	35
6.0	Vold mot de minste (BHK 2)	41
6.1	Vold mot barnet i magen	43
6.2	Helseanmerkning	49
6.3	Meldeplikt ved alvorlig skade	55
6.4	Obligatorisk dødsstedsundersøkelse	61
6.5	De minste barnas stemme	69
6.6	Vitneplikt for ungdom 12-15 år	74
6.7	Døgnåpne overgrepsmottak	75
6.4	Døde barns rett til advokat	77
7.0	Digitale seksuelle overgrep (BHK 3)	85
7.1	Seksualiserte bilder og filmer av barn	87
7.2	Grooming	91
7.3	KI som ny kriminalitetsbølge	95
7.4	Et hav av ofre	99
7.5	Barns rett til erstatning og bistandsadvokat	105
7.6	Bank og finans	109
7.7	Tech-selskapene må ta ansvar	113
7.8	Ubrukte muligheter	119
8.0	NUBA, intervju: Slutt på svikt og svik	123

MOT ALL FORNUFT

Stine Sofies Stiftelse passerte 25 år i fjor. Hendelsen i Baneheia sendte meg inn i en kompromissløs kamp for at barn og unge skal få en trygg oppvekst uten vold. Vi har fått befolkningens tillit. Vi blir lyttet til når vi uttaler oss. Nye lover har kommet til. Barn og unge har fått det bedre. Men det har også vært tilbakeslag. Som med volds-erstatningsloven og barneloven. Så jeg må spørre ganske enkelt: Hva er det som hindrer at spedbarn, barn og ungdom får oppfylt sine rettigheter i Norge? Hvordan kan det være slik at barnas rettssikkerhet er svakest for de minste? Det strider mot all fornuft.

I 1998 ble den berømte ACE-studien publisert. Den viste at volden barn blir utsatt for ikke bare skader der og da, men gir forhøyet risiko for alvorlig uhelse i voksen alder. Psykiatrien er overbelastet av voksne med barndomstraumer, men også i medisinske spesialisthelsetjenester finner vi igjen de utsatte barna: Vold og overgrep gir forhøyet risiko for kreft, fedme, hjerte- og karproblemer, autoimmune sykdommer, kroniske lever- og lungesykdommer, mage-, tarm-, muskel- og skjelettproblemer, og en rekke andre sykdommer. Tidlig volds- og krenkelseserfaring påvirker alle medisinske spesialiteter i somatikk og psykiatri, alle felt i sosialomsorgen slik som alkohol-, rus- og kriminalomsorg, de påvirker arbeidshelse og medfører uførhet, de henger sammen med partnervold, ungdomskriminalitet og radikalisering.

Vold og overgrep er ikke en sidehistorie i befolkningens uhelse, det er et hovedspor, som professor emerita Anna Luise Kirkengen så treffende sier det.

Fire år etter. I 2002 deklarte Verdens Helseorganisasjon (WHO) at barns volds-erfaringer er et folkehelseproblem. Innledningen ble skrevet av vår tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland. Likevel har ikke Folkehelseinstituttet (FHI) anerkjent dette enda. I deres ti på topp-liste fra 2019 nevnes ikke barndomstraumer som kilde til mye uhelse. Det gjør at myndighetene glipper på sammenhengene. Det frarøver pasientene tilgang til innsikt i egen helsehistorie og sammenhengene i eget liv.

I disse dager opprettes det et «hurtigspor», en styrket og bred innsats, for å få barn dømt og satt i fengsel. Vi vet at disse barna ofte selv er utsatt for vold. Vi vet at traumer i lav alder skaper ofre, men også grenseløshet. Men når barna er ofre, settes det ikke inn en styrket innsats eller et tverrfaglig team som kan hjelpe, støtte og sørge for trygghet. Som årets rapport viser: Drepte barn har ingen som snakker deres sak. Sikringen av bevis er dårligere når barn er ofre, enn når voksne er ofre. De voldsutsatte barna blir tvunget til samvær med voldsutøver, mot deres vilje. Vi vet hva en slik fundamental utrygghet og mangel på hjelp fører til. Barna blir syke, men likevel blir de presset til samvær. Det strider også mot all fornuft.

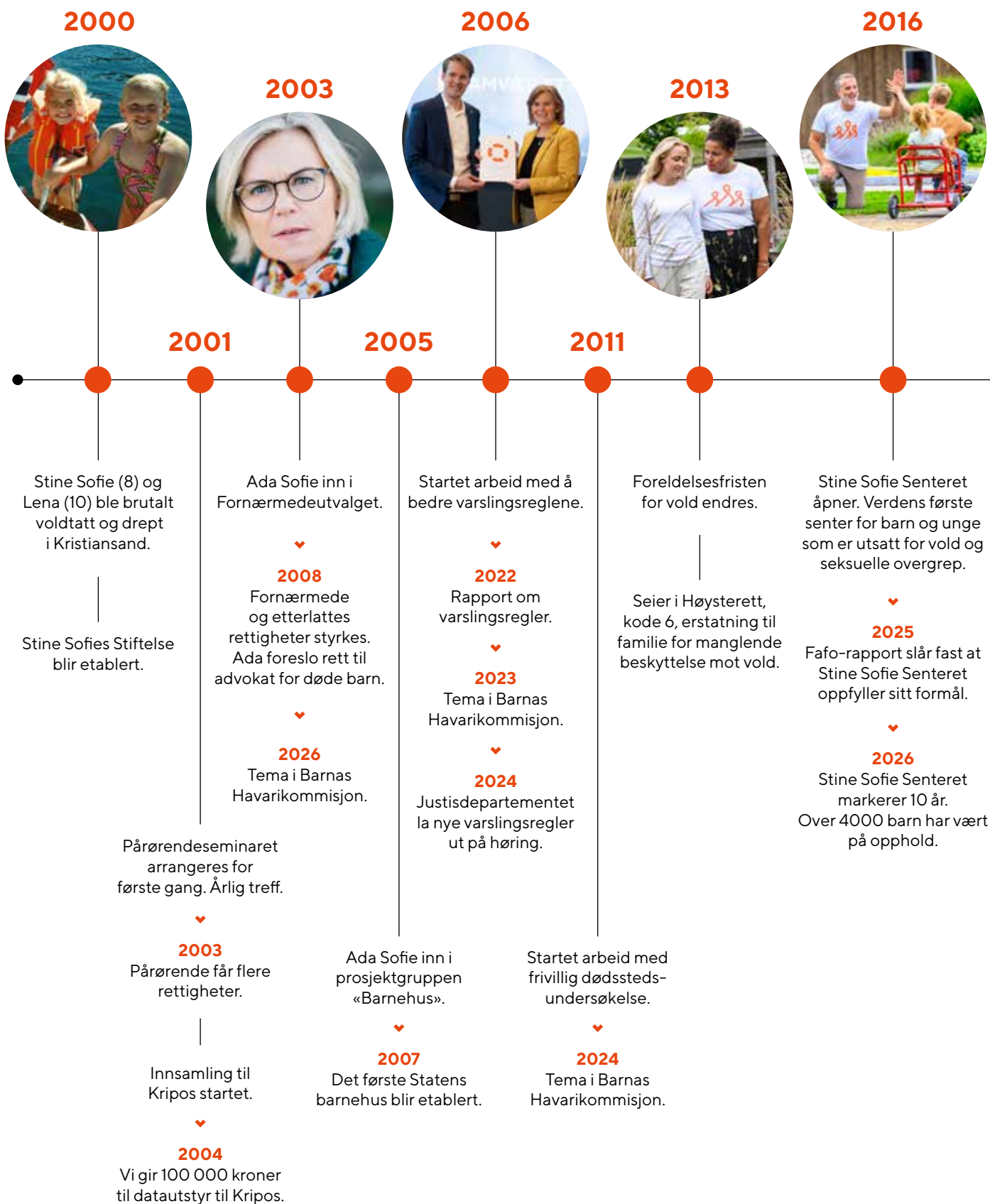
Dette er den fjerde rapporten fra Barnas Havarikommisjon. Vi har vist at hensynet til barns beste ofte må vike for voksnes rettigheter. At vi mangler mekanismer som sikrer barns grunnleggende rettigheter. Vi har servert konkrete forslag til endringer på sølvfat. Nå forventer jeg handling.

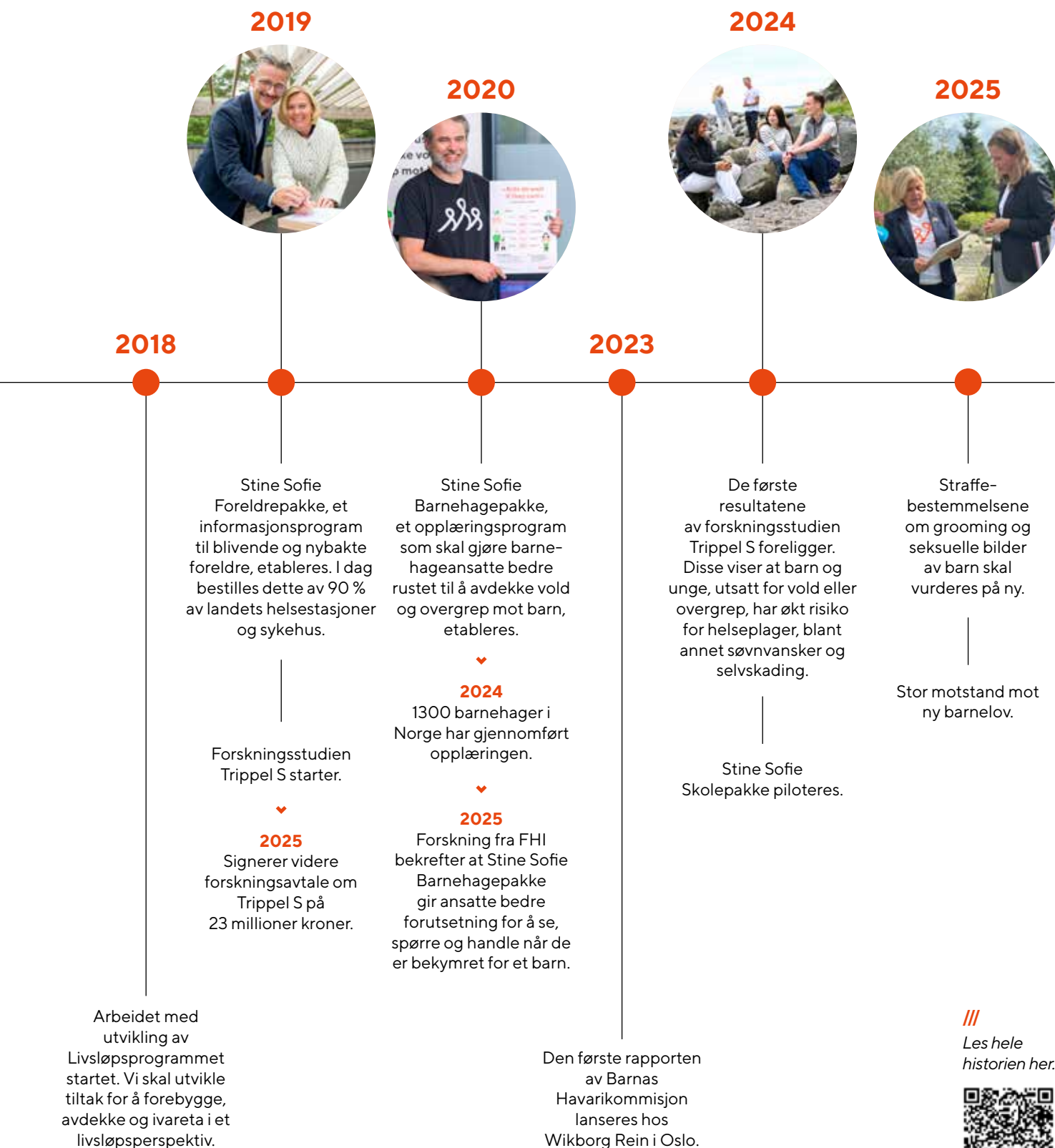
Med vennlig hilsen



Ada Sofie Austegard,
Generalsekretær i Stine Sofies Stiftelse.









SVÆRT MANGE BARN UTSETTES

///
UEVO 2019.



///
BHK 1.



Omfang av vold og overgrep mot barn

- › 1 av 20 barn og unge har opplevd å bli sparket, slått med en hard gjenstand eller banket opp.
- › 1 av 5 har opplevd lugging, klyping, eller klaps med flat hånd.
- › 1 av 5 har opplevd psykisk vold som verbale krenkelser og trusler om vold.
- › 1 av 20 har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen.
- › 1 av 7 har opplevd omsorgssvikt.

(Tall fra UEVO-rapport)

Få barn registreres som ofre

- › 20 348 barn og unge (0-19 år) ble i 2024 registrert som personofre¹.
- › Blant de aller yngste (0-9 år) ble det registrert
 - › 2 959 tilfeller av vold og mishandling.
 - › 709 seksuallovbrudd.

Partnervold øker risikoen for barna

Noen studier viser at partnervold øker risikoen for at barna også utsettes for fysisk vold². I en studie så man at så mange som 40 % av barn som eksponeres for vold mellom foreldre, selv utsettes for fysisk vold.

¹ SSB, statistikk om anmeldte lovbrudd og ofre, mai 2025. ² BHK 1 s 11.

BARNAS STEMME

Hver uke snakker vi med fortvilte foreldre som opplever seg maktesløse og alene. Mange forteller at de har brutt ut av forhold preget av ulike former for vold. Barna har sterke reaksjoner og er ofte redde. Likevel møter de en tydelig forventning om at de skal ha samvær med begge foreldre. Foreldre opplever at det er vanskelig å beskytte barna sine. Selv om barna uttrykker tydelig motstand, blir de ofte ikke hørt. Konsekvensene er at mange lever i konstant frykt som påvirker hele barnets liv.

I samtalene kommer det ofte frem at volden startet tidlig. Mange ganger allerede før barnet ble født. Derfor er økt innsats for å forebygge og avdekke vold under graviditeten viktig.

Vi erfarer også at det er spesielt utfordrende når små barn forteller. Det mangler et tilbud til de minste. Barnehusene tar ikke inn barn under fire år, og overgrepsmottakene er bare for dem over 14 år. Verken fastlegene eller barneverntjenestene har nødvendig kompetanse eller myndighet. Dette gjør at de minste barna er spesielt sårbare.

De minste barna er også utsatt for den mest alvorlige volden. I årets rapport skriver vi om Sebastian som døde 10 uker gammel. Obduksjonen viste brudd flere steder på barnets kropp. Saken ble senere henlagt fordi bevisene ikke var tilstrekkelige. Sebastian hadde ikke egen advokat som kunne tale hans sak. Det mener vi svekket Sebastians rettsvern – men også rettsvernet til alle barn.

Barns rettsvern på nett er også svakt. Vi får mer og mer innblikk i hva det gjør med et barn å bli utsatt for digitale krenkelser på nett. KI har gjort det enklere å begå seksuelle krenkelser mot barn, og vanskeligere å avdekke. Det store antallet ofre setter rettssystemet under press. Politiet kan ikke alene etterforske oss ut av denne utfordringen. Det er behov for en samlet innsats fra myndigheter, teknologiselskapene, bankene og samfunnet for øvrig.

Barnekonvensjonens artikkel 19 gir barn rett til beskyttelse mot vold. Likevel opplever altfor mange barn å bli utsatt.

Dette er den fjerde rapporten i serien Barnas Havarikommisjon. Målet er å peke på rettsområder som vi mener må styrkes for å gi barn en bedre beskyttelse mot vold og gi forslag til løsninger. For vi krever handling. Politikere og andre ledere må forstå hvor avhengig barna er av de prioriteringene og lovene de vedtar. En trygg barndom er også den beste økonomiske investeringen for samfunnet.



**Line Duesund Svendsen og
Sofie Kleivene-Briseid**
*Juridiske rådgivere,
Stine Sofies Stiftelse.*



SAMVÆR ETTER VOLD

BARNAS HAVARIKOMMISJON 1





**Det er så
skummelt alltid.**

*Jente 6 år forteller
til mammaen sin.*

“

Så følte jeg at jeg ikke fikk til å leke på skolen, fordi jeg var så redd! Jeg klarte ikke å leke med noen andre, for jeg bare satt ute i skolegården og ikke lekte noe.

Også var det så skummelt hele storefriminutt fordi jeg klarte nesten ikke å leke.

(...) Også er det så skummelt fordi pappa driver alltid og kommer til meg og sier sånne stygge ord og sånne ting. Også sier han sånne slemme ting om deg og sånne ting som gjør at jeg blir veldig lei meg og på et sekund så prøver han å skade meg mer alvorlig, og så blir det alvorligere og alvorligere og alvorligere. Også er det så vanskelig å si noe, jeg klarer nesten ikke å si noe, og en gang så kvelte han meg, prøvde å kvele meg sånn her rundt halsen og holde sånn her, hardt! Det er så skummelt å snakke om det, for jeg er så redd for å snakke om det, for jeg klarte nesten ikke å snakke om det til (navn på lærer). Og jeg tør nesten ikke at noen snakker om det til (navn på lærer), for jeg er så redd.

De aller fleste barn både trenger og ønsker omsorg fra, og kontakt med, begge foreldre. Likevel vil det være en rekke tilfeller der samvær er vanskelig eller skadelig. I disse tilfellene må barna sikres rett til å bli hørt, få beskyttelse, omsorg og trygghet.

TEMA



Opprop mot ny barnelov.



«Aldri før han er død», NRK.



Temaet samvær etter vold ble løftet i BHK 1. Vi viste at barn som har opplevd vold, ofte blir påført nye traumer gjennom samvær med voldsutøver. Vi pekte på at lovverket og praksis den gang la større vekt på foreldres rett til samvær med eget barn, enn på barnets rett til beskyttelse. Vi mente dette førte til alvorlige svikt i barns rettssikkerhet – og det mener vi fortsatt.



Barn på krisesenter

I 2024 bodde det 1740 barn på et krisesenter, gjennomsnittsalderen var 7 år:

- › Barnet hadde samvær med voldsutøver ved 1 av 3 opphold på krisesenter.
- › Halvparten av barna hadde opplevd fysisk vold mot forelder.
- › 17 prosent av barna flyttet tilbake til voldsutøver etter det første oppholdet.
 - › Bekymringsmelding ble sendt for halvparten av barna som ble tatt med tilbake til voldsutøver.

Kilde: Bufdir, årsrapport 2024.

I rapporten foreslo vi tre sentrale tiltak for å styrke barns beskyttelse i samværssaker:

1. Tverrfaglig team.
2. Rettshjelp for barn og den voldsutsatte forelder.
3. Begrensning av gjentatte søksmål.

Disse forslagene dannet grunnlaget for en bred politisk og faglig diskusjon om hvordan barns rett til beskyttelse og stabilitet best kan ivaretas i foreldretvister.

Vold mot foreldre er vold mot barn

Hvert tiende barn har vært vitne til fysisk vold mellom foreldre¹. Vold mellom foreldre er også vold mot barn. I en studie så man at så mange som 40 % av barn som erfarer vold mellom foreldre, også utsettes for fysisk vold.

Volden fortsetter etter samlivsbrudd

En svensk omfangstudie (2022)² fant at 37 % av dem som hadde vært utsatt for partnervold rapporterte om fysisk vold eller seksuelle overgrep fra eks-partner etter samlivsbrudd. 14 % av dem som hadde barn med voldsutøver, opplevde dette i forbindelse med barns samvær med voldsutøveren. Vi har ikke tall for hvor mange som opplever fortsettelsesvold i Norge, men vi erfarer tilsvarende utfordringer i Norge.

¹ BHK 1, side 11. ² Fortsettelsesvold – dinutvei.no.



UTVIKLING SIDEN BHK 1



Ny barnelov
– Et stort ansvar for politikerne.



I juni 2025 vedtok Stortinget en ny barnelov, som ennå ikke har trådt i kraft. Barneloven slår fast at samvær ikke skal finne sted dersom det innebærer risiko for vold eller overgrep. Loven mangler imidlertid mekanismer som sikrer at slike samvær ikke gjennomføres.

I tillegg ble det gjort flere viktige stortingsvedtak. Regjeringen er bedt om:

- Å utrede hvordan domstoler, barnevern og sakkyndige kan sikres tilgang til relevant informasjon om vold og overgrep i samværssaker.
- Å vurdere innføring av varslingsplikt for påtalemyndigheten.
- Samt å sørge for at personer dømt for overgrep som hovedregel ikke skal ha samvær med egne barn¹.

Det kom også en rekke anmodningsvedtak om²:

- I utgangspunktet ikke samvær med voldsutøvende forelder.
- Barn har rett til å stanse utrygge samvær.
- Ikke samvær når barn er på krisesenter.
- Utrede mer forpliktende kontakt og samarbeid mellom ulike tjenester.
- Utrede tverrfaglig vurdering i foreldretvistsaker med mistanke om vold med mer (tverrfaglig team).

Det ble i fjor også vedtatt en endring³ i barnevernsloven. Barneverntjenesten gis adgang til å stanse samvær med biologiske foreldre når samværet kan skade barnet. Lovendringen styrker rettsvernet for barn under barnevernets omsorg, men omfatter ikke barn som bor hos én forelder og har samvær med den andre. Der gjelder barneloven.

Ny barnelov – fremdeles utfordringer

I krevende samværssaker havner barn ofte i en sårbar posisjon mellom barnelovens privatrettslige rammer og barnevernslovens beskyttelsessystem. Barn som har opplevd vold, blir ofte ikke fanget opp, og ulike tjenester kan ha vært involvert uten å ha oversikt over helheten. I mange tilfeller fattes beslutninger på et ufullstendig grunnlag.

Etter vår vurdering vektlegger barneloven fortsatt foreldrenes rettigheter for sterkt, på bekostning av barns behov for beskyttelse. Det viser behovet for bedre, tverrfaglige ordninger som sikrer barnets sikkerhet uavhengig av foreldrenes enighet eller samarbeidsevne. Dette ble også anbefalt av FNs barnekomité etter deres eksaminering av norske myndigheter våren 2025⁴.



Over 50 000 familier fikk tilbud om meklings eller terapi i familievernet.

Av disse var:

- 43 % registrert som lavkonflikt.
- 20 % som middels konflikt.
- 17 % som høykonflikt.
- 20 % som risikosaker.

Kilde: Bufdir, årsrapport 2024.

Tallene viser at en betydelig andel av sakene har et risikoelement som krever systematisk kartlegging, og underbygger behovet for en tverrfaglig og strukturert tilnærming allerede i meklingsfasen.

¹ Anmodningsvedtak nr. 611 (7. mai 2024), Dokument 8:15 (2024-2025), Innst. 154 S (2024-2025), vedtak 514 og 515 (18. mars 2025). ² Prop 117 L (2024-2025), Vedtak 1010 til og med 1016. ³ Barnevernsloven § 7-7. ⁴ NIM, FNs barnekomité har eksaminert Norge, 6. juni 2025. ⁴ Prop L 117 (2024-2025) s 22 – Lov om barn og foreldre.

FORTSATT BEHOV FOR TVERRFAGLIG TEAM



Svenske barn har bedre vern

I 2021 kartla den svenske regjeringen hvordan vold og overgrep vurderes i saker om foreldreansvar, bosted og samvær. Rapporten viste at risikovurderingene ofte var mangelfulle. Det er ingen grunn til å tro det er annerledes i Norge. Det kan føre til at barn tvinges til kontakt med en voldelig forelder. Som følge av dette ble den svenske loven endret slik at barnets beste og risiko for vold skal vektlegges tydeligere.



Volden glipper

Forskerne Eir Torvik og Agnes Andenæs publiserte en studie av 20 sakkyndighetsvurderinger i foreldretvistsaker fra Oslo tingrett i (2024)¹. Konklusjonen var at volden glapp.

Mangler ved dagens system

I dag finnes ikke en tydelig og forpliktende struktur for hvordan familievernkontoret skal identifisere og håndtere samværsaker der det er mistanke om vold.

Foreldre med felles barn under 16 år må møte til meklings før sak om foreldreansvar, bosted eller samvær kan avgjøres². Meklingen skjer ved familievernkontoret, og meklingsattest er et vilkår for å reise sak³. Formålet er å hjelpe foreldrene til å komme frem til en avtale⁴. Men det er ingen andre som undersøker om avtalen er til barnas beste.

Dagens meklingsordning er ikke laget for å avdekke vold, og mekler har ingen myndighet til å undersøke nærmere. Taushetsplikten kan føre til at mange saker ikke opplyses tilstrekkelig, selv om familievernkontoret har meldeplikt til barnevernet ved mistanke om alvorlig omsorgssvikt.

Departementet etterspør en føre-var-tilnærming når det gjelder samvær, men har ikke foreslått mekanismer som kan sikre dette.

I dag behandles voldssaker i et tospors-system. Politiet følger straffesakssporet

med høye beviskrav, noe som fører til mange henleggelse. Barnevernet har undersøkelsesplikt, men ingen myndighet til å regulere samvær etter barneloven. Når straffesaker henlegges, blir barnevernet ofte tilbakeholdent. Familievernet, barnevernet, politiet og domstolene arbeider i separate spor, og ingen har ansvar for helheten. Foreldrene og barna blir da ofte stående alene.

Hvis samværmeklingen ikke fører fram, må spørsmålet om samvær behandles i domstolen. I dag oppnevner domstolen ofte en sakkyndig dersom det er påstander om vold og overgrep. Den sakkyndige er vanligvis én psykolog. Det er sårbart i komplekse saker som krever bred faglig vurdering. Den sakkyndige mangler ofte nødvendig kompetanse og informasjon. Taushetsplikten mellom politi, helse og barnevern kan svekke informasjonsflyten. Barnet blir ikke alltid hørt. Dermed kan rapporter bli skrevet på et ufullstendig grunnlag. Mandatene fra retten kan også være for svake, særlig når risiko for vold og overgrep ikke adresseres tydelig.

Vi fastholder vårt forslag fra 2023 om at det må etableres et tverrfaglig team allerede i meklingsfasen. Formålet må være å sikre tidlig og grundig avklaring av spørsmålet om samvær, for mer treffsikre beslutninger og bedre beskyttelse av barna. Et tverrfaglig team vil ikke bare styrke grunnlaget for gode avtaler

¹ En analyse av sakkyndigevurderinger i foreldretvister. ² Barneloven § 51. ³ jf. barneloven § 56 annet ledd. ⁴ jf. barneloven § 52.



«Hva er barneliv verdt»,
Fædrelandsvennen.



i meklingsfasen, men også gi domstolen et bedre og mer pålitelig faktagrunnlag. Dette vil samlet sett bidra til en tryggere prosess for barna.

Alle bør få tilgang

Vi har i dag ulike ordninger som er egnet for å fange opp vold og overgrep. I noen kommuner finnes konsultasjonsteam for vold og seksuelle overgrep som gir råd til ansatte i ulike sektorer (barnehage, skole, helsestasjon, barnevern mv.) når det er bekymring for at barn utsettes for vold eller overgrep. Slike ordninger er sårbare så lenge de ikke er lovpålagte. I Agder ble ordningen nedlagt i 2025, etter mange års virke.

Samtidig er det eksempler med tverrfaglige samarbeid som voldsutsatte barn ikke har tilgang til etter barneloven, og som de burde fått:

1. Helseundersøkelse av barn gjennomføres før fosterhjemsplasseringer. Et team bestående av barnelege, psykolog og barnevernfaglig kompetanse skal sikre grundig vurdering av barnets helse, utvikling og traumesymptomer før det treffes avgjørelser om omsorg. Et tilbud om slik helsekartlegging burde også gis til voldsutsatte barn selv om det ikke er aktuelt med omsorgsovertakelse fra barnevernet.

2. Statens barnehus sikrer at barnet har et trygt sted å fortelle om vold og overgrep. De ansatte har høy kompetanse med ordninger som sikrer rettsvernet til alle berørte. Ordningen er i hovedsak avgrenset til straffesaksporet. I samværsaker der det er mistanke om vold, er det også behov for trygge barnesamtaler. Derfor tar vi til orde for at det ikke må være et krav at det foreligger en politianmeldelse for å få tilgang til tjenestene på Statens barnehus.

3. Det finnes ulike kommunale ordninger som viser hvordan formalisert samarbeid mellom helse, barnevern, politi og familievern kan styrke risikovurderinger og vurderinger av barnets beste. For eksempel er TryggEst en kommunal ordning for å avdekke risiko for vold og overgrep hos sårbare voksne. Dette tilbudet trenger også barn.

God informasjonsflyt

For at tverrfaglige team skal fungere etter hensikten, må de kunne dele nødvendige opplysninger seg imellom og ha mulighet til å formidle sine vurderinger til retten. Et lovfestet unntak fra taushetsplikten, tilsvarende ordningene for barnevern og sakkyndige, er derfor en nødvendig forutsetning.



VÅRE FORSLAG

Det må oppnevnes et tverrfaglig team i samværssaker der det er mistanke om vold, eller der barnet motsetter seg samvær.

Teamet bør kobles inn allerede i meklingsfasen for å sikre en tidlig og helhetlig vurdering av barnets situasjon. Dette krever nye bestemmelser i barneloven som gir hjemmel til å oppnevne slike team, regulerer sammensetningen og åpner for nødvendig informasjonsdeling, samt at vurderingene kan legges frem for retten.

Teamet skal kartlegge barnets trygghet, ønsker, relasjon til foreldrene, erfaringer med vold eller omsorgssvikt, samt foreldrenes omsorgsevne og eventuelle risikofaktorer. De må samtale med barnet og foreldrene og foreta risikovurderinger.

Barnets motstand mot samvær må alltid undersøkes grundig, og én forelder skal ikke kunne hindre nødvendig kartlegging. Ordningen vil styrke barnets rett til beskyttelse og medvirkning, og sikre at samvær bare etableres når det er trygt og til barnets beste.

Anbefalingen om hvilke ordninger og tiltak for samvær som er best for barnet kan brukes som grunnlag for videre mekling. Den kan også brukes av retten dersom saken bringes videre til domstolene.

VÅRE FORSLAG TIL ENDRINGER I BARNELOVEN

Ny § 10-7 (tverrfaglig team i krevende saker)

I mekling i samværssaker der det foreligger mistanke om vold eller overgrep, rus eller psykisk lidelse med risiko for barnet, eller der barnet motsetter seg samvær, skal mekler straks be om oppnevning av tverrfaglig team. Team skal også oppnevnes når én forelder eller meklere ber om det, med mindre det åpenbart ikke er behov for en tverrfaglig risikovurdering. Staten dekker kostnadene.

Det kan i forskrift gis nærmere regler om teamets sammensetning, saksbehandling, informasjonsdeling og rapportering.

Ny § 10-8 (sammensetning av tverrfaglig team, saksbehandling og informasjonsdeling)

Det tverrfaglige teamet skal som hovedregel ha barnevernfaglig, helsefaglig, familievernsfaglig og politifaglig kompetanse, med adgang til å knytte til andre fagpersoner ved behov.

Taushetsplikt er ikke til hinder for at teammedlemmer utveksler nødvendige opplysninger seg imellom når dette er påkrevd for å utføre mandatet etter § 10-7.

Endring i § 12-5 (opplysninger til retten) – nytt ledd

Tverrfaglig team etter § 10-7 kan legge frem sin vurdering og nødvendige opplysninger for retten i foreldretvister for å sikre et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag.

FRI RETTSHJELP TIL BEGGE FORELDRENE

I BHK 1 foreslo vi å heve inntektsgrensen slik at flere får hjelp i familiesaker. Disse sakene har stor betydning for barn.

TEMA

Fri rettshjelp skal sikre juridisk bistand til dem som ikke har råd til det. Det er avgjørende at beslutningene bygger på korrekte fakta og barnets beste. Derfor er det bekymringsfullt at saker hvor bare en av foreldrene har advokat behandles i domstolene. Dette kan øke risikoen for at barnets stemme ikke blir tilstrekkelig ivarettatt.

UTVIKLING SIDEN BHK 1

Fra 15. oktober 2025 ble rettshjelpsloven¹ endret, og inntektsgrensen økt til fem ganger folketrygdens grunnbeløp (650 800 kr i 2025). Den nye modellen vurderer søkerens totale betalingsevne og gir fradrag for utgifter til barn. Endringene gjør at langt flere enn tidligere – rundt en tredjedel av norske husholdninger – nå kvalifiserer for offentlig finansiert rettshjelp.

Fortsatt utfordringer²

Stine Sofies Stiftelse støtter rettshjelpsutvalgets vurderinger, og mener økte inntektsgrenser og videreføring av foreldretvister som prioritert sakstype er et stort fremskritt.

Likevel løser ikke endringene problemet med at kun én forelder kan få fri rettshjelp mens den andre faller like over grensen og må bære hele kostnaden selv³. Dette skaper uheldig skjevhet, særlig i saker med gjentatte søksmål, og kan presse frem forlik som ikke er til barnets beste. Det er viktig å sikre lik tilgang til domstolene for begge foreldre for å styrke hensynet til barna.

VÅRT FORSLAG

Vi opprettholder vårt forslag om en særregel: Hvis én forelder får fri rettshjelp, bør den andre også få det.

¹ Rettshjelpsloven § 16. ² NOU 2020: 5 Likhet for loven. ³ HR 2025-942-A.

BEGRENSE SØKSMÅL

Foreldre kan reise sak for retten om endring av foreldre-ansvar, bosted eller samvær når «særlege grunnar» taler for det. Gjentatte søksmål er en betydelig belastning for barn som har opplevd vold.

TEMA

Foreldre kan reise sak for retten om endring av foreldreansvar, bosted eller samvær når «særlege grunnar» taler for det¹. Formålet med bestemmelsen er å sikre fleksibilitet dersom barnets situasjon faktisk endrer seg.

Samtidig innebærer ordningen at spørsmål om barnas situasjon kan bringes inn for domstolen på nytt, selv om det er kort tid siden saken ble behandlet i domstolen sist. Gjentatte søksmål i slike saker kan utgjøre en betydelig belastning for barn, særlig for barn som har opplevd vold. Manglende ro rundt saken svekker barnets trygghet og forutsigbarhet.

I BHK 1 foreslo vi

1. Å begrense adgangen til gjentatte søksmål. Terskelen for å avvise nye saker bør være lav når en part gjentatte ganger bringer saken inn for retten.
2. At endringer bare bør skje når det foreligger nye forhold som påvirker hva som er barnets beste og at saker uten nye opplysninger kan avgjøres uten hovedforhandling.
3. At barnets rett til å bli hørt skal også gjelde i endringssaker, men at høring kan unnlates når det nylig er gjort, situasjonen er uendret og det er til barnets beste.

UTVIKLING SIDEN BHK 1

Den nye barneloven gjør det enklere for retten å avgjøre saker uten hovedforhandling, men endringen begrenser ikke adgangen til å reise nye søksmål². Dette skjer til tross for at lovforarbeidene selv peker på at gjentatte søksmål kan være en belastning for barn.

VÅRE FORSLAG

Vi opprettholder våre forslag og utdyper:

1. En tydelig presisering av «særlege grunnar».
2. Det må foreligge nye opplysninger eller endringer som kan ha vesentlig betydning for barnets beste. Retten skal særlig vektlegge om en part tidligere har reist flere saker uten reelt nytt grunnlag.
3. En frist på seks måneder: Ny sak må reises innen seks måneder etter at parten ble, eller burde blitt, kjent med forholdene som begrunner søksmålet. Saker som reises for sent, skal avvises.

Målet er å hindre gjentatte søksmål uten reelt nytt grunnlag, samtidig som reelle endringer i barnets situasjon fortsatt skal kunne prøves.

¹ Ny barnelov § 12-10 første ledd. ² Etter barneloven § 63 annet ledd.





Politiet og barnevernet kan flytte barn til skjult adresse, «kode 6», for å beskytte dem fra vold eller trusler om vold. Det å flytte barn på kode 6 er svært inngripende.

TEMA

///
Kode 6-barna,
Aftenposten.



Kode 6 begrenser barnas utfoldelse og frarøver dem en rekke grunnleggende rettigheter. Uten forvarsel må barna forlate leker, klær, rom, hus, venner, barnehage, skole, fritidsaktiviteter og alt som er kjent for å etablere seg på nytt – ofte under en ny identitet. Og de kan ikke fortelle om hvem de er og hvorfor de flyttet.

I BHK 1 tok vi til orde for at kode 6 kun bør benyttes der dette er siste utvei, fordi de negative konsekvensene for barna er så enorme. Vi fremmet seks forslag i rapporten:

1. Omvendt voldsalarm må vurderes som sikkerhetstiltak før kode 6 iverksettes.
2. Politiet må få klar hjemmel til direkte ilegging av omvendt voldsalarm som erstatning for kode 6.
3. Spørsmålet om samvær må være avgjort før kode 6 iverksettes. Dette må prioriteres, noe som betyr at samværsak som ikke er avgjort må prioriteres dersom det er den som trenerer kode 6.
4. Både barnevernet og politiet må ha en plikt til å samarbeide i alle spørsmål som omhandler kode 6 for barn.
5. Det skal alltid lages en trygghetsplan for barn som bor på kode 6.
6. Det må i alle hjemler som kan benyttes for å iverksette kode 6 fremgå av lovens ordlyd at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn og at barna skal gis en reell mulighet til å uttale seg og bli hørt.

UTVIKLING SIDEN BHK 1

///
Historisk økning i bruken
av omvendt voldsalarm.



Det er gjort flere lovendringer, og flere er under behandling.

I 2024 fikk politiet hjemmel til å illegge besøksforbud med elektronisk kontroll (omvendt voldsalarm), noe som førte til en kraftig økning i bruken¹. Stortinget har også bedt regjeringen utrede om omvendt voldsalarm alltid skal vurderes før barn flyttes på kode 6.

I 2025 vedtok Stortinget en ny bestemmelse som pålegger barneverntjenesten å informere politiet dersom de vurderer eller gjør vedtak om kode 6. Endringen trådte i kraft 1. januar 2026².

Det er også fremmet forslag om en lovendring som tydeliggjør at hensynet til barn skal veie særlig tungt ved vurdering av omvendt voldsalarm³.

Men:

Det er ikke foreslått tilsvarende endring ved vedtak om kode 6 som omhandler barn. Det er heller ikke gjort endringer i krav om at samvær må være avklart før kode 6 iverksettes, eller behovet for trygghetsplaner for barn på kode 6.

¹ Straffeprosessloven § 222 g. ² Barnevernloven 13-5 tredje ledd.

³ Vedtak nr 137, 12. desember 2023.

UTFORDRINGER

I 2024 publiserte NOVA en evaluering av beskyttelsestiltaket kode 6 i saker om vold i nære relasjoner. Rapporten viser blant annet at det ofte fastsettes samvær i slike saker, og at dette oppleves som belastende for barna. Den peker også på at samværsvurderinger har blitt mer krevende etter at Norge flere ganger er dømt i EMD for brudd på retten til familieliv etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 8, selv om disse dommene ikke gjelder kode 6-saker.

Samvær når barn bor på kode 6

Foreldre har som hovedregel rett til samvær, med mindre noe annet er avtalt eller bestemt. Barnets beste er avgjørende for vurderingen av samvær. Å nekte samvær griper inn i foreldrenes rett til familieliv etter EMK artikkel 8, og må derfor begrunnes godt.

For personer som har kontaktforbud eller besøksforbud mot barnet er den klare hovedregel at barnet ikke skal ha samvær¹. En tilsvarende regel gjelder imidlertid ikke der barna lever på kode 6.

Høyesterett mente i 2022² om barn bor på kode 6 ikke er avgjørende for om barnet skal ha samvær med trusselutøver. Det vil likevel ha betydning for vurderingen.

I BHK 1 understreket vi at det er uholdbart at barn må gjennom en egen rettsprosess for å avklare samvær etter en kode 6-beslutning. Samvær må avgjøres samtidig, og disse sakene må prioriteres høyt ettersom situasjonen ofte er kritisk. Barns behov for sikkerhet må være styrende, og hovedregelen bør

derfor være at det ikke skal fastsettes samvær når barn er plassert på kode 6.

Omvendt voldsalarm

Politiet har nå hjemmel til å direkte illegge omvendt voldsalarm. Det innebærer at politiet kan vurdere omvendt voldsalarm tidligere enn før. Vi mener det bør fremgå tydelig i lovens ordlyd at politiet alltid må vurdere omvendt voldsalarm før de gjør vedtak om kode 6. Dette for å sikre at færrest mulig barn må leve på kode 6, og at byrden flyttes over på voksne som utøver trusler og vold.

Samarbeidsplikt

Det er vedtatt en ny bestemmelse i barnevernsloven³ som pålegger barneverntjenesten å informere politiet hver gang et vedtak om kode 6 vurderes, fattes, endres eller oppheves. Begrunnelsen for lovendringen er blant annet at et samarbeid mellom politiet og barneverntjenesten vil være avgjørende for barnets beskyttelse⁴. Samtidig innebærer ikke lovendringen at barnevernet og politiet har en plikt til å samarbeide, noe vi mener er uheldig.

NOVA-rapporten fra 2024 peker på betydelige utfordringer i barneverntjenestens praktisering av kode 6 for barn. Problemene beskrives som systemiske. I motsetning til politiet, som har både beslutningsgrupper, trusselgrupper og egne funksjoner for trusselvurderinger, mangler barneverntjenesten tilsvarende strukturer. På den annen side mangler politiet risikoverktøy (Sara og Patriark) som inkluderer barnas trusselsituasjon⁵.

///
Rapport: NOVA, OsloMet,
«Adressesperre beskytter
mot vold, men påfører volds-
utsatte store belastninger».



¹ Barneoven § 43-b. ² HR-2022-1639-A ³ § 13-5 tredje ledd ⁴ Prop. 83 L (2024-2025).

⁵ Riksrevisjonen, 2022.

Barnets beste i lovteksten

Det fremgår ikke direkte av lovteksten at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved trusselvurdering og beslutning om et barn skal bo på kode 6. Dette gjelder også bestemmelsen om omvendt voldsalarm.

I budsjettforslaget for 2026 skriver regjeringen¹:

«Stortinget har bedt regjeringen foreslå en lovendring som tydelig slår fast at hensynet til barn skal tillegges særlig vekt når man vurderer om elektronisk kontroll ved besøksforbud er nødvendig og forholdsmessig. Vedtaket er under behandling.»

Vi mener hensynet til barnets beste også bør gå direkte frem av loven når det gjelder kode 6.

¹Vedtak nr. 137, 12. desember 2023, Innst. 89 L (2023–2024).



VÅRE FORSLAG

Vi mener fremdeles at

1. Politiet og barneverntjenesten må samarbeide om å lage en trygghetsplan for alle barn som lever på kode 6.
2. Politiets risikoverktøy må inkludere barnas trusselsituasjon.
3. Det må fremgå av lovteksten at omvendt voldsalarm skal vurderes før iverksetting av kode 6.
4. Det må fremgå av lovteksten at barns beste skal være et grunnleggende hensyn i alle lover som kan benyttes for å iverksette kode 6.



VARSLING I KRIMINALOMSORGEN





I dag er det kun etterlatte og fornærmede som kan ha rett til informasjon om permisjon, prøveløslatelse eller soning utenfor fengslet. Barn av innsatte har ikke rett til denne informasjonen, og dette kan gjøre livet til barna enda mer vanskelig.

TEMA



Etterlyser rettsvern for barn av domfelte seksualforbrytere, Aftenposten.



Dersom domfelte skal gjennomføre straff utenfor fengsel, få permisjon eller løslates, og dette har betydning for fornærmede eller etterlatte, så skal de varsles om avgjørelsen¹. Hensikten er å sikre at fornærmede og etterlatte får nødvendig informasjon om at domfelte er ute i samfunnet, slik at de er forberedt på at de kan møte på vedkommende.

I BHK 1 kom det frem at kriminalomsorgen praktiserer varslingsreglene ulikt, og at mange opplever at de ikke mottar varsel i situasjoner som har betydning for dem. For fornærmede og etterlatte er det viktig at det gis tilstrekkelig informasjon slik at de kan beskytte seg. Konsekvensene av manglende varsling kan være store for den enkelte, spesielt for barn. Derfor ble det i BHK 1 lagt frem forslag til lovendringer knyttet til kriminalomsorgens:

1. Plikt til å varsle.
2. Innholdet i varselet.
3. Hvem bør varsles?
4. Varsling ved mediedeltakelse.

UTVIKLING SIDEN BHK 1

Forslag til endringer i straffegjennomføringsloven om varsling av fornærmede og etterlatte er nå til behandling i departementet². Regjeringen har foreslått å endre varslingsreglene. På vegne av barna er vi er svært takknemlige for at mange av våre forslag er fulgt opp. Men det mangler fortsatt ordninger som ivaretar barn av domfelte.

¹ Straffegjennomføringsloven 7b. ² Høring - Forslag til endringer i reglene om varsling for å styrke fornærmedes og etterlattes stilling (2024).



VÅRE FORSLAG

Vi mener i all hovedsak at lovforslagene som har vært på høring, vil bidra til å styrke rettsvernet til ofrene for kriminalitet. Vi mener imidlertid at det fortsatt foreligger enkelte mangler.

1. Plikt til å varsle

I lovforslaget er det foreslått at varslingsplikten skal gjelde for forbrytelser etter straffeloven kapittel 24 – 26 som har en strafferamme på fengsel inntil 6 år eller høyere. Det er vi enige i. Vi mener likevel at bestemmelsen er for snever.

Flere alvorlige straffebestemmelser som blant annet frihetsberøvelse, seksuell handling med barn under 16 og søskenincest utløser ikke varslingsplikt etter lovforslaget. Vi mener at dette er alvorlige lovbrudd som også må gi grunnlag for ubetinget varslingsplikt.

Vi støtter at det gis en skjønnsmessig adgang til å varsle også ved andre lovbrudd enn de som er nevnt i lovforslaget § 7 b. Dette kan være særlig viktig i saker der fornærmede er barn.

2. Innhold i varselet

Vår gjennomgang av et større antall varsler i 2022 viste stor variasjon i innhold av opplysninger. Barn har begrenset mulighet til selv å beskytte seg og er derfor ekstra sårbare. Manglende informasjon i varselet kan føre til at barn utilsiktet møter domfelte. De kan også miste tillit til rettssystemet hvis de opplever at de ikke blir beskyttet. I verste fall

kan det føre til negative konsekvenser for barnets psykiske utvikling og helse videre i livet.

Vi mener at lovbestemmelsen må presisere hvilke opplysninger som skal gis. Som hovedregel mener vi at det alltid skal informeres om hvilket område den domfelte skal oppholde seg i. Det må også varsles om vilkår som settes av kriminalomsorgen, og informasjonen bør være særlig detaljert i saker som berører barn.

3. Hvem bør varsles?

Barn av domfelte er bare regnet som fornærmet dersom de selv har vært utsatt for vold eller overgrep fra den domfelte forelderen. Men barna er likevel særlig berørt dersom domfelte foreldre skal sone i fengsel. Noen av disse barna ønsker ikke å ha kontakt med domfelte, men har likevel behov for informasjon. I dag er ikke disse barna omfattet av varslingsreglene.

Barn av domfelte er en gjenglemte gruppe som kan ha et berettiget behov for informasjon og beskyttelse for å ivareta egen trygghet og livssituasjon. Barnets beste må veie tyngst.

4. Varsling ved mediedeltakelse

Stine Sofies Stiftelse har tidligere gjort en grundig utredning av hvilke situasjoner under straffegjennomføringen det bør varsles ved. Her er det foreslått flere viktige endringer.

Stadig mer aktuelt er mediedeltakelse fra domfelte. Film, TV-serier og podcaster om forbrytelser fra virkeligheten er populært. «Leo og de farlige», «Norges farligste kvinne», og «Krimpodden» er bare noen eksempler på hvordan virkelige forbrytelser konsumeres som underholdning.

I dag får fornærmede og etterlatte ingen varsel dersom den domfelte eksponeres i media.

Departementet har foreslått å gi plikt til å varsle ved deltakelse i media. I høringsforslaget foreslås det imidlertid at «varsel om mediedeltakelse begrenses til aviser, både papirformat og nettutgave, og TV.» Dette mener vi ikke er tilpasset verken voksne eller barns medievaner. Undersøkelser fra Medietilsynet viser at TV og aviser ikke er plattformer som barn og unge benytter i særlig stor grad.

Videre følger det av høringsnotatet at det bare skal varsles når domfelte har en «fremtredende rolle» i et intervju eller en reportasje. Dette virker begrunnet i hensynet til effektiv saksbehandling. Likevel kan det ta mer tid å vurdere dette i hver enkelt sak enn å ha en generell varslingsplikt når man vet at domfelte skal opptre i media.

Vi mener at kriminalomsorgen må ha en plikt til å varsle i alle tilfeller der domfelte skal delta i media, og det må gjelde alle medieformater.



VÅRE NYE FORSLAG

Klagerett

Departementet foreslår at fornærmede og etterlatte ikke skal varsles dersom det kan true domfeltes liv eller helse. Det er foreslått at bare domfelte skal kunne klage på en slik avgjørelse. Vi mener dette er feil. Fornærmede regnes også som part i saken, og bør derfor også ha rett til å klage på avgjørelser som påvirker deres trygghet.

Departementet begrunner klagerett for domfelte med at de kan ha viktig informasjon om trusselbildet. Vi mener det samme gjelder fornærmede og etterlatte. De kjenner ofte trusselbildet best og kan bidra til å vurdere om faren er reell.

Forslaget gir domfelte full rettssikkerhet, mens fornærmede mister en grunnleggende rettighet. Det svekker tilliten til varslingssystemet, som nettopp skal gi trygghet og forutsigbarhet for dem som er utsatt.

For barn, enten de er fornærmet eller berørt som barn av domfelte, er klagerett særlig viktig for å sikre retten til å bli hørt og beskyttet. I stedet for å fjerne klageretten helt, kunne departementet valgt mildere løsninger, som å avvise åpenbart grunnløse klager. Manglende klagerett er et uforholdsmessig inngrep i fornærmede og etterlattes rettssikkerhet.

Opprettelse av fornærmedeansvarlige

Vi mener det bør opprettes egne fornærmedeansvarlige, i hver region, i kriminalomsorgen. Fornærmedeansvarlige kan være et fast kontaktpunkt som kan gi berørte personer informasjon, svare på spørsmål og sikre at ansatte har nødvendig kompetanse – særlig i møte med sårbare barn. Rollen kan bidra til at barnets behov og stemme blir bedre ivare tatt gjennom hele soningsperioden, og særlig der barn skal ha samvær i fengselet.

Tvungent psykisk helsevern

Enkelte lovbyggere er for syke til å idømmes fengselsstraff og dømmes derfor til tvungent psykisk helsevern. Da gjelder ikke varslingsreglene i straffegjennomføringsloven. For den domfeltes barn er behovet for informasjon og varsling det samme.

Vi mener at varslingsreglene også må omfatte saker der gjerningspersonen er dømt til tvungent psykisk helsevern.



VOLDSERSTATNING





*I 2023 fikk vi ny voldserstatningslov. Mange barn og unge mistet da i praksis sin fremtidige mulighet til å søke volds-
erstatning. Vi påpekte dette allerede før loven trådte i kraft.*

TEMA

Voldserstatning er en økonomisk kompensasjon fra staten til ofre for alvorlig kriminalitet. For de som er utsatt, kan en voldserstatning være både en viktig anerkjennelse av lidelsene og plassering av ansvar. Men også et viktig bidrag til livet fremover.

Lang latenstid¹

- › Det går i snitt 17,2 år før en person forteller noen at de har blitt utsatt for seksuelle overgrep.
- › I en studie av voksne overgrepsutsatte ble de i gjennomsnitt utsatt i 10,5 år. Analysen viste en tydelig negativ sammenheng mellom alder ved første overgrep og varighet, noe som innebærer at jo yngre barnet var ved første hendelse, desto lengre tid fortsatte overgrepene.
- › For personer som hadde blitt utsatt allerede i alderen 0–5 år, var den gjennomsnittlige varigheten hele 13,3 år.

UTVIKLING SIDEN BHK 1

Målet med ny lov var å gjøre ordningen enklere og mer forutsigbar. Erfaringene de to første årene viste derimot at det har ført til store, negative konsekvenser for ofrene. Stortinget ba derfor regjeringen om å evaluere voldserstatningsloven allerede etter to år. Evalueringen skal i utgangspunktet være klar innen 1. juni 2026.

¹Steine og Steine, 2020.



UTFORDRINGER

Korte frister

Forskning viser at det ofte går mange år, i snitt 17,2 år, før barn forteller noen om at de har vært utsatt for seksuelle overgrep. Først som voksen ser man kanskje tydeligere konsekvensene av en vond barndom. De svært korte fristene for å søke gjør at mange barn mister retten til erstatning.

I den tidligere voldsoffererstatningsloven tok man hensyn til barns særlige situasjon gjennom egne foreldelsesregler, og barn kunne vente til de ble voksne med å søke erstatning. I den nye loven er det innført svært korte frister for å søke voldserstatning, og det er heller ingen unntak for barn.

Fjerning av bistandsadvokaten

Den nye loven fjernet også barns rett til juridisk bistand ved søknad om voldserstatning. Domstolene har fastslått at dette gjelder selv for bistandsadvokater som var oppnevnt før lovendringen. Mange barn mister dermed nødvendig hjelp til å søke.

Fjerning av bistandsadvokatordningen betyr at barn er avhengige av foreldre som har kapasitet og kompetanse til å søke. For mange familier er dette urealistisk, særlig når volden kommer fra en av foreldrene.

Avgrensning til enkelte straffebud

Den nye voldserstatningsloven gir bare rett til erstatning dersom handlingen faller inn under bestemte straffebud.

Mishandling i nære relasjoner etter straffeloven § 228 kan gi voldserstatning. Men i praksis blir det i slike saker ofte tatt ut tiltale for mildere straffebud, som kroppskrenkelse etter straffeloven § 271. Etter ny lov gir ikke kroppskrenkelse rett til voldserstatning. Mange som har vært utsatt for vold i nær relasjon, vil dermed ikke lengre ha rett til erstatning.

Domstolene har i flere dommer pekt på hvilke negative og urimelige konsekvenser dette får¹. Lagmannsretten har vist til at påtalemyndigheten ofte velger å ta ut tiltale etter et mildere straffebud. I en konkret sak mente lagmannsretten at truslene var grove etter § 264 og tilkjente erstatning, men Høyesterett opphevet dommen fordi den krenket uskyldspresumpsjonen. Saken viser at påtalemyndighetens valg av straffebud avgjør om offeret kan få erstatning. Politiets klassifisering av saken er også avgjørende, og feil koding kan føre til at barn mister retten til erstatning.

Voldsutøver får innsyn

Voldtekstutvalget (NOU 2024) peker særlig på utfordringen ved at utøver har fått partsstatus i voldserstatningssaker. Dette betyr at vedkommende kan få innsyn i personsensitive opplysninger om offeret, som helseopplysninger. Informasjonen kan misbrukes og forsterke vold og trusler, og utgjøre en alvorlig tilleggsbelastning for offeret.

¹LA-2024-130860.



VÅRE FORSLAG

1. Rett til bistandsadvokat.
2. Egne frister for barn til å søke voldserstatning.
3. At flere straffebud må gi rett til voldserstatning.



VOLD MOT DE MINSTE

BARNAS HAVARIKOMMISJON 2





VOLD MOT BARNET I MAGEN





*Over 4 prosent av alle gravide i Norge opplever fysisk vold¹.
I tillegg kommer alle som utsettes for psykisk og seksuell vold.
Barnet i magen kan ta skade uansett.*

TEMA

I motsetning til ved rus i svangerskapet, er det ingen tydelig hjemmel i helsepersonelloven til å avdekke og følge opp vold mot gravide.

Dagens regelverk gir helsepersonell en plikt til å varsle dersom de har grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rus, når det er overveiende sannsynlig at rusbruken kan skade barnet². En tilsvarende varslingsplikt foreligger ikke hvis det mistanke om at en gravid kvinne blir utsatt for alvorlig vold.

Dersom alvorlig rusmisbruk og andre hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig, åpner reglene for at det kan vedtas at en gravid kvinne, uten eget samtykke, skal tas inn på institusjon og holdes tilbake der i hele svangerskapet.



I BHK 2 foreslo vi

1. Bedre kunnskap om vold i svangerskapet.
2. Rett til tilbud om hjelp for den gravide og partner.
3. Plikt til å informere om hjelp.
4. Meldeplikt for helsepersonell.
5. En hjemmel som gir mulighet til å sette inn tiltak uten samtykke.



Hvordan man hjelper
gravide med rusproblemer,
Blå Kors klinikk Skien.



UTVIKLING SIDEN BHK 2

I Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2024–2028), som ble lansert i desember 2023, slår de fast at det er viktig å avdekke voldserfaringer i svangerskapet. På side 53 står det:

Både tidligere og pågående erfaringer med vold kan påvirke kvinners opplevelse av svangerskap, fødsel og barseltid. Voldserfaringer kan påvirke helse og livskvalitet, både hos kvinnen og det ufødte barnet. Derfor er det viktig å avdekke voldserfaringer og å iverksette tiltak for å følge opp kvinnene. I nasjonalfaglig retningslinje

¹ Haaland, Clausen, Schei (2005) ² Helsepersonelloven §32.

///
Stortinget, spørsmål til
barne- og familieministeren.



///
Mary Fonden - sluttevaluering
«Sammen uten vold».



for svangerskapsomsorgen anbefales det at helsepersonell spør alle gravide om vold, både nåværende og tidligere erfaringer. En eller flere konsultasjoner bør gjennomføres uten partner til stede. Helsepersonell bør henvise og/eller sørge for riktig hjelp til gravide som er utsatt for vold. Helsepersonell bør videre samarbeide med fagpersoner med særskilt kompetanse på vold for å gjøre spesifikke vurderinger og sikkerhetsarbeid.

I planen nevnes også opplæringsprogrammet «Tidlig Inn», som er utviklet med formål om at gravide og småbarnsfamilier identifiseres på et tidlig tidspunkt slik at de kan få kompetent hjelp på områdene rusmiddelbruk, psykisk helse og vold gjennom tverrfaglig samarbeid. Det fremgår av proposisjonen at opplæringsprogrammet er evaluert flere ganger med positive resultater.

I statusrapport 2. juni 2025 sto det at tiltaket var «under arbeid». Det er ikke foreslått noen lovendringer. I skriftlig svar på spørsmål fra SV uttaler Barne- og familieministeren følgende til Stortinget den 2.1.2026:

«Det viktigste vi kan gjøre er å forebygge at vold og overgrep skjer. Helse- og omsorgsdepartementet arbeider blant annet med tiltak for å styrke arbeidet med vold og overgrep i svangerskaps-, fødsels- og barselstilbudet. Å bidra til disse tjenestenes mulighet til å avdekke og håndtere vold og overgrep er særlig viktig for de minste barna og sårbare familier.»

Det virker til å være stor enighet om intensjonen med forslagene, men det mangler fortsatt fremdrift. Nå har det gått to år siden lanseringen av forslagene. Det er lengre enn hele spedbarnstiden, og vi forventer nå lovendring og handling.

Vellykket screening

I Danmark har Mary Fonden etablert en ordning kalt «Sammen uten vold – Gravide». Formålet med ordningen er å spore opp gravide par som lever med voldsomme konflikter og vold, og hjelpe dem slik at barnet får den best mulige starten på livet.

Alle par blir gjennom svangerskapsoppfølgingen screenet for vold. Par som skårer høyt på *høyt konfliktnivå eller vold* får tilbud om oppfølging.

Screeningprogrammet ble evaluert i 2024 og viste en kraftig økning i oppdagelsen av partnervold; fra seks par i året til 1–2 par i uken. Evalueringen understreker viktigheten av at alle gravide par screenes for vold i nære relasjoner, ettersom volden ikke nødvendigvis er synlig eller rammer bestemte målgrupper.

Jordmødrene beskriver også en kulturendring. De har fått en verktøykasse og et felles språk om vold, som gjør det lettere å følge opp familiene de møter. Familiene som blir screenet forteller om en positiv opplevelse, der de opplever å bli lyttet til og forstått, selv i møte med vanskelig tematikk.

Til det beste for barna

Den danske ordningen bør inspirere til å etablere bedre ordninger også i Norge, for å sikre økt kompetanse og ansvar for helsepersonell til å avdekke og forebygge ulike former for vold i svangerskapet.



Stine Sofie Foreldrepakke.



Trygg informasjon til alle småbarnsforeldre

Stine Sofie Foreldrepakke er et universelt informasjonsprogram for alle blivende og nybakte foreldre. Programmet skal styrke foreldrerollen, og gi støtte og verktøy til å håndtere det som er krevende.

Målgruppen til Stine Sofie Foreldrepakke er foreldrene til de rundt 55 000 barna som fødes i Norge hvert år – både mor og far/partner. Informasjonsprogrammet brukes i viktige samtaler mellom helsepersonell og foreldrene, og jordmødre, leger, sykepleiere, barnepleiere og helsesykepleiere er viktige aktører for å gjennomføre programmet.

Stine Sofie Foreldrepakke tar opp problemstillinger og utfordringer som alle småbarnsforeldre kan møte på. Målet er å forebygge situasjoner som er utrygge og farlige for barnet, og gi både barn og voksne en god start på det nye livet.

Programmet er tilgjengelig ved mer enn 90 % av landet sykehus og helsestasjoner. Det er utviklet i samarbeid med helsepersonell, myndigheter og foreldre, og skal hjelpe fagfolk til å ta opp temaer som allerede er nedfelt i retningslinjene for svangerskapsomsorgen, barsel og helsestasjonsprogrammet.



Helseministeren raser:
-Et svik mot barna, TV2.



«1001-alliansen».



De viktige første 1000 dagene

1001-alliansen ble dannet i 2025, og har som formål å løfte kunnskapen om de første tusen dagene i barns liv, fra unnfangelse til to års alder, og øke innsatsen i denne perioden slik at hele familien får nødvendig støtte og hjelp. Fra forskningen vet vi at denne perioden er spesielt sårbar for både foreldre og barn, og at mange strever ekstra da. Samtidig vet vi at de første tusen dagene er særlig kritiske for barnets utvikling og helse gjennom et livsløp, og at foreldre er spesielt motiverte for hjelp i akkurat denne perioden. Dette er «et magisk vindu» som må brukes!

Ved utgangen av 2025 består 1001-alliansen av:

Landsforeningen 1001 dager, Stine Sofies Stiftelse, Norsk forening for

allmennmedisin, Norsk barnelegeforening, Norsk psykologforening, Barnesykepleierforbundet, Helsesykepleierne NSF, Den norske Jordmorforening, Jordmorforbundet NSF, Rådet for psykisk helse, Norsk fysioterapeutforbund, Ammehjelpen, Home-Start Familekontakten, Psykisk helse og rus NSF, Redd Barna, Fagforbundet, Folkehelseforeningen, Norsk psykiatrisk forening, Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening, LEVE, Norsk perinatalmedisinsk forening, Landsforeningen mot seksuelle overgrep, samt SORFO – Selvhjelp- og ressursenter for overvektige, og Angstforeningen.

Formelle observatører er bl.a. Barneombudet, KS, Kripes og Barns Beste.

Kommunale team

Vi foreslår at det opprettes kommunale «støtte- og beskyttelsesteam» som kan gi rask og koordinert hjelp. Teamet må inkludere forpliktende samarbeid med ulike kommunale, regionale og statlige instanser. Det er viktig at voldsutøver også får tilbud om hjelp og at helsepersonell informerer om denne ordningen.

Meldeplikt

I likhet med barn i magen som utsettes for alvorlig rus, mener vi det må innføres en meldeplikt ved vold. Melding kan være

aktuelt der den gravide lever med alvorlig vold uten å være i stand til, eller klare å ta imot nødvendig hjelp. Det anbefales at det opprettes kommunale team som tar imot meldingene, og som skal gi tilbud om helhetlig hjelp og beskyttelse. Teamet må ha mulighet til å dele informasjon med fødeavdeling, barnevern og politi mv. Barneverntjenesten må få en plikt til å følge opp barnet før det er født.

Tiltak uten samtykke

Det er ønskelig at den gravide og partner frivillig åpner opp om utfordringer og tar imot hjelp. Samtidig må vi erkjenne at

for noen kan dette være svært krevende og potensielt øke risikoen for økt vold. Vi fastholder derfor at det er behov for en lovhjemmel som gir grunnlag for å sette inn tiltak for å beskytte den gravide og barnet i magen uten samtykke.

Tiltakene må også rette seg mot voldsutøver slik at vedkommende ikke lenger utgjør en fare for den gravide og barnet i magen. Forslag til aktuelle tiltak kan være trusselvurdering, (omvendt) voldsalarm, økonomisk- og praktisk hjelp.



VÅRE FORSLAG

1. Bedre kunnskap hos helsepersonell om avdekking og oppfølging av vold i svangerskapet

2. Rett til tilbud om hjelp fra kommunens «støtte- og beskyttelsesteam»

Endring i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-3 b.

Kommunen skal tilby og koordinere et helhetlig og tverrfaglig støtte- og beskyttelsestilbud til gravide som utsettes for vold.

3. Plikt for helsepersonell til å informere om kommunens «støtte- og beskyttelsesteam»

Helsepersonelloven § 10.

Gravide skal få informasjon om kommunens helhetlige støtte- og beskyttelsestilbud.

4. Meldeplikt for helsetjeneste til kommunalt «støtte- og beskyttelsesteam»

Helsepersonelloven § 32 nytt tredje ledd.

Uten hinder av taushetsplikt etter § 21 skal helsepersonell av eget tiltak gi opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstjenesten, når det er grunn til å tro at en gravid kvinne blir utsatt for vold på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 10-3 a.

5. Tiltak uten samtykke (justert)

Helse- og omsorgstjenesteloven § 10-3 a.

Det kan vedtas tiltak uten samtykke fra den gravide for å beskytte og ivareta barnet i magen.



HELSEANMERKNING





I januar 2026 ble en mann dømt til forvaring i 16,5 år for drapet på sin tidligere samboer og mor til deres to barn. I dommen står det at han «utgjør en betydelig risiko for å begå ny vold mot kvinner». Da burde han fått en «helseanmerkning».

TEMA

Noen personer utsetter stadig nye partnere og barn for grov vold eller seksuelle overgrep. Selv om en person er dømt for alvorlig vold, er det liten mulighet for en ny partner eller eventuelle hjelpetjenester å få ut informasjon om voldshistorikk. Det gjør at mange innleder forhold til partnere med alvorlig voldshistorikk uten å kunne ta gode, informerte valg. Det gir økt risiko for vold i svangerskapet og senere i barns liv. I BHK 1 lanserte vi derfor begrepet helseanmerkning.

Vi foreslo å:

1. Utrede en ordning som gir helsetjenesten et «varsel» under svangerskapskontroll dersom en partner er dømt for alvorlig vold eller seksuelle overgrep. Dette ville utløse en plikt til å tilby mer målrettet oppfølging av begge foreldrene. Målet er å trygge det ufødte barnet.
2. Utrede muligheten for å innføre helseanmerkning som en form for rettighetstap for domfelte i en straffesak.



Tobarnsmor drept av tidligere samboer, NRK.



Nå vil politikerne endre loven, VG.



Representantforslag om rett til informasjon om voldelig partner.



Overgrepsdømte bør ikke ha samvær med egne barn

Høsten 2024 fortalte journalist og forfatter Linn Wiik om onkelen som ble dømt for seksuelle overgrep mot henne i barndommen. Senere ble han dømt igjen for å ha forgrepet seg på Linns yngre kusine, altså sin egen datter.

Sammen med Stine Sofies Stiftelse har Wiik jobbet for å få til en lovendring slik at overgrepsdømte som hovedregel ikke har samvær med egne barn.

Dette fikk vi støtte for i mars 2025 fra en samlet familiekomité, og i forbindelse med behandlingen av ny barnelov i Stortinget, ble dette lagt inn som et anmodningsvedtak.

Per desember 2025 er det fremdeles uklart hvordan regjeringen har tenkt å følge opp anmodningsvedtaket.

UTVIKLING SIDEN BHK 2

///
Regjeringen: Ekspertgruppe
utreder tverrfaglig samarbeid.



///
«Clare's Law».



Forslaget om helseanmerkning ble fulgt opp i Stortinget gjennom et representantforslag¹. Våren 2025 vedtok Stortinget å be regjeringen utrede om det bør innføres en varslingsplikt for påtalemyndigheten. De vedtok også at barn og unges rett til beskyttelse mot vold og overgrep styrkes i ny barnelov, samt sørge for at det ved behov ble foreslått nødvendige endringer i annet relevant lovverk, slik at personer dømt for overgrep mot barn normalt ikke skal ha samvær med egne barn.

Utreder behov for informasjonsdeling

Regjeringen har opprettet en ekspertgruppe som skal utrede behovet for bedre tverrfaglig samarbeid og informasjonsdeling på individnivå. Formålet er å bedre kunne forebygge barne- og ungdomskriminalitet, ekstremisme og mishandling i nære relasjoner.

Vi i Stine Sofies Stiftelse har deltatt på en muntlig høring, der vi løftet frem betydningen av å kunne dele mer informasjon for å forebygge vold tidlig i barns liv, også før barnet er født. Vårt forslag om helseanmerkning er et eksempel på behovet for økt informasjonsdeling.

Forslag om rett til informasjon

I november 2025 fremmet Høyre et representantforslag om å innføre en ordning med rett til informasjon, for å beskytte kvinner mot voldelige partnere. Forslaget skal behandles i Stortinget i mars 2026.

Clare's Law

I Storbritannia har privatpersoner rett til å be om og å få informasjon om deres partner eller ekspartners volds- og overgrepshistorikk. Ordningen ble innført allerede i 2014 og styrket i 2021. Tilsvarende reguleringer er også innført i land som Australia og Canada.

I korte trekk innebærer ordningen at privatpersoner kan rette forespørsler til politiet for å få opplyst om en person tidligere har vært voldelig. Både partner, familie, nære venner og naboer kan rette slike forespørsler til politiet.

Politiet har samtidig en plikt til uoppfordret å vurdere om det skal gis informasjon om partners tidligere voldshistorikk. Informasjonen må være nødvendig og forholdsmessig. Ordningen har blitt styrket de siste årene, og antall tilfeller av informasjonsdeling har økt over tid. En del av kritikken mot ordningen har vært at personer som får informasjonen ikke samtidig gis hjelp til å håndtere opplysningene de mottar.

Eventuell innføring av en liknende ordning i Norge bør kombineres med et hjelpetilbud.

UTFORDRING

Tidligere voldshistorikk kan for enkelte personer indikere risiko for fremtidig vold. Bedre informasjon om kjent voldshistorikk kan gi bedre mulighet til å fange opp små barn i risiko, og tjenestene får mulighet til å sette inn tiltak for å forebygge ny vold.

Tidlig innsats er et viktig mantra for å forebygge vold og overgrep mot barn. Foreldre med kjent voldsrisiko bør få

tilbud om ekstra oppfølging med fagpersoner allerede før barnet er født. For å kunne gi dette tilbudet, må partner og de relevante offentlige organene ha tilgang på opplysninger om tidligere straffehistorikk, eller annen informasjon som indikerer økt voldsrisiko.

Politiets meldeplikt – også for gravide

Politiregisterloven² åpner for at politiet kan dele informasjon med andre offent-

¹ Dok 8:15 S (2024–2025) Innst. 154 S. ² §§ 30 første ledd og 27 annet ledd.

lige organer dersom det er nødvendig. I Svikt og svik¹ skriver de:

«(...) det fremstår som noe uklart hvor langt plikten til å melde til barneverntjenesten strekker seg når det gjelder (...) situasjoner med gravide, og at det kan synes som om det er behov for avklaringer eller en klar hjemmel der barnet ennå ikke er født.»

Dette mangler fortsatt!

Politiet har i dag en rett til å utlevere opplysninger til private dersom det er nødvendig for å forebygge lovbrudd. Terskelen for å gi slike opplysninger er likevel høy. Vi mener politiet må få klare rutiner og økt kompetanse i hvordan de best kan informere og ivareta gravide kvinner der de har informasjon om voldsrisiko hos partner.

Politiet har i dag en særskilt opplysningsrett til barneverntjenesten. Men det er en utfordring i barnevernsloven at den i utgangspunktet kun beskytter barn som allerede er født. Vi mener at barneverntjenesten må få en plikt til å tilby hjelpetiltak, også før barnet er født.

Positive erfaringer

I deler av Danmark har det de siste årene vært gjennomført et universelt screeningprogram for gravide for å kunne avdekke og forebygge risiko for vold.

Screeningprogrammet ble evaluert i 2024 og viste en kraftig økning i oppdagelsen av partnervold; fra 6 par i året til 1-2 par i uken. Evalueringen understreker viktigheten av at alle gravide par screenes for vold i nære relasjoner, etter som volden ikke nødvendigvis er synlig eller rammer bestemte målgrupper.

Jordmødrene beskriver også en kulturendring. De har fått en verktøykasse og et felles språk om vold, som gjør det lettere å følge opp familiene de møter. Familiene som blir screenet forteller om en positiv opplevelse, der de opplever å bli lyttet til og forstått, selv i møte med vanskelig tematikk.

Tett oppfølging

Alle par der man avdekker «voldsomme konflikter» eller mer uttalt vold, får paret tilbud om hjelp. Det er viktig å innføre flere tiltak for å oppdage og forebygge alvorlige konflikter og risiko for vold tidlig i barns liv. Da særlig med vekt på tiden før barnet er født.

Erfaringene fra Storbritannia viser at det går an å styrke beskyttelsen av det ufødte barn mot potensiell vold, samtidig som man ivaretar hensynet til den straffedømtes rett til privatliv og avveiningen etter EMK artikkel 8.

Erfaringen fra Danmark viser behovet for en enda bredere tilnærming. Politikerne bør derfor utrede hvordan en screening-ordning inspirert av den danske ordningen kan implementeres i Norge. I tillegg er det behov for tydeligere og enklere regler for å dele informasjon mellom ulike offentlige tjenester.

¹ NOU 2017:12, Svikt og svik



VÅRE FORSLAG

1. Rett til informasjon om straffehistorikk hos partner.
2. Universell screening av voldsproblematikk for gravide par og tilbud om hjelp.
3. Politiet en tydeligere plikt til å dele informasjon om kjent voldsrisiko.
4. Barneverntjenesten et økt ansvar for ufødte barn.

Se mer detaljerte forslag til lovendringer i BHK 2.



MELDEPLIKT VED ALVORLIG SKADE





Når et lite barn dør plutselig og uventet har legene etter helsepersonelloven en plikt til å melde fra til politiet. Et barn som overlever får ikke samme beskyttelse.

TEMA

Meldeplikten gjør at politiet raskt kan sette i gang undersøkelser for å avkrefte eller avdekke dødelig vold mot barn.

Dersom barnet er hardt skadet, men overlever, er ikke vilkårene for å melde til politiet like klare. Terskelen for å melde til barnevernet er lavere og derfor går mange meldinger først dit. Men barnevernet har verken mandat eller kompetanse til å etterforske. Det gjør at vold mot barn kan gå uoppdaget, og ny vold kan skje.

I BHK 2 foreslo vi derfor en tilsvarende plikt for helsepersonell til å melde fra til politiet ved unaturlig og alvorlig skade på små barn (opp til 4 år).

UTVIKLING SIDEN BHK 2

I Opptrappingsplanen står det at regjeringen vil «utrede behovet for en lovendring som gir nærmere angitte grupper varslingsplikt til politiet i tilfeller der det er grunn til å tro at et barn blir, eller vil bli, mishandlet.»

I statusrapporten fra juni 2025 står det at arbeidet ikke er startet.

UTFORDRINGER

Begrunnelse for endring

Når et barn dør og det er grunn til å tro at dødsfallet er unaturlig, skal lege underrette politiet. Når politiet mottar melding om at et barn har dødd plutselig og uventet, skal det innledes etterforskning, også der det ikke foreligger konkret mistanke om straffbart forhold. Denne ordningen sikrer tidlig involvering av politiet i situasjoner der årsaksforholdene er uklare.

Tilsvarende klar og entydig praksis gjelder ikke når barn påføres alvorlige skader, selv om det foreligger tvil om skaden er naturlig. Helsepersonell kan varsle politiet dersom dette anses nødvendig for å avverge fremtidig skade, såkalt avvergeplikt¹. Men da skal årsaken til skaden fremstå som sikker eller mest sannsynlig, noe som er svært vanskelig å vurdere. Terskelen ligger lavere for å varsle barneverntjenesten – derfor går ofte meldingen dit. Barnevernet foretar en selvstendig vurdering av om politiet skal involveres. Når meldingen går til barnevernet, så vil politiet i en del saker varsles sent:

En gjennomgang av varslingspraksis viser at i 64 prosent av sakene ble politiet varslet innen 24 timer etter at skaden ble avdekket, hovedsakelig direkte fra helsetjenesten². I flere saker tok det over én uke før politiet ble varslet, ofte etter at barneverntjenesten først hadde vurdert saken. Når politiet varsles sent, kan viktige spor gå tapt, noe som svekker muligheten for å avklare årsak og eventuelt straffansvar.

Barneverntjenesten har verken mandat eller kompetanse til å etterforske straffbare forhold. Når vurderingen av politivarsling legges til barneverntjenesten alene, innebærer dette en risiko for forsinkelse i saker der rask etterforskning er avgjørende. Politiet har særskilt kompetanse og ansvar for å håndtere alvorlige voldssaker mot barn. Erfaringene viser at tidlig involvering av politiet er avgjørende for å sikre grundig og forsvarlig avklaring.

På denne bakgrunn fremstår dagens praksis som inkonsistent: Ved død utløser tvil om dødsårsaken automatisk politivarsling og etterforskning, mens tilsvarende situasjon ved alvorlig skade ikke gjør det. Dette innebærer en risiko for at alvorlige voldssaker ikke blir avdekket eller etterforsket tilstrekkelig.

Endring i dagens regler

Det bør innføres en ny tydelig praksis; helsetjenesten skal varsle politiet i alle saker der barn påføres alvorlig skade og det foreligger tvil om skaden er naturlig. På lik linje som ved plutselig og uventet død. Varsling til barneverntjenesten bør opprettholdes, men må ikke erstatte eller forsinke varsling til politiet. I slike saker bør begge instanser varsles parallelt, slik at barnets behov for beskyttelse og samfunnets behov for etterforskning ivaretas samtidig.

Vi fastholder derfor forslaget om å innføre en opplysningsplikt fra helsetjenesten til politi for de minste barna med alvorlige unaturlige skader.

¹ Straffeloven § 196. ² OUS, vold og overgrep mot barn – en utfordring for helsevesenet, Mary Jo Vollmer-Sandholm og Arne Stray-Pedersen.



VÅRE FORSLAG

Vi fastholder forslagene fra BHK 2

Helsepersonelloven § 36 nytt fjerde og sjette ledd.

Opplysningsplikt om barn med alvorlig skade.

Legen skal underrette politiet dersom det er grunn til å tro at alvorlige skader på barn under fire år ikke er naturlige.

Det skal utarbeides felles forskrift for helsepersonell, politi og barneverntjenesten for samarbeid i saker ved unaturlig barnedød eller alvorlige skader på barn under fire år.

I tillegg foreslår vi

Digital veileder

En nasjonal digital veileder med praktiske eksempler.

Nasjonal veiledningstjeneste

En nasjonal veiledningstjeneste (telefon/chat) der man kan få tilbud om en anonym tverrfaglig drøfting i saker der man er i tvil.



OBLIGATORISK DØDSSTEDS- UNDERSØKELSE



///
**Når
bevisene ikke
strekker til**

I februar 2022 ble Sebastian født syv uker for tidlig på Ålesund sykehus. Han veide bare 1670 gram og tilbrakte de første to månedene av livet sitt på sykehus. Foreldrene, som påtalemyndigheten senere beskrev som personer med «marginalt evnenivå og begrensede omsorgsevner», ble sendt til et familiesenter der de kunne få tett oppfølging og opplæring i hvordan de skulle ta vare på babyen. I juli dro familien hjem.

Den 29. juli 2022 ble Sebastian funnet død, bare fem måneder gammel. Han ble erklært død kort tid etter at han ankom sykehuset. Obduksjonen avdekket at flere av Sebastians ribbein hadde blitt brukket på minst tre ulike

tidspunkter. Ett ribbeinsbrudd var nytt. Det samme gjaldt et brudd i ryggraden og et brudd i venstre legg. I den endelige obduksjonsrapporten ble det konstatert at det var over 20 bruddskader i babyens kropp. Noen var nye, andre var eldre.

Dødsårsaken ble ikke klart påvist, men obduksjonsfunnene tydet på at Sebastian hadde blitt kvalt.

Begge foreldrene ble siktet for drap. Men Sebastians sak skulle aldri behandles i en rettsal. Statsadvokaten mente saken skulle henlegges, til tross for at politiet mente de hadde tilstrekkelige bevis til å tiltale begge foreldre.

Riksadvokaten konkluderte slik: «Slik denne saken er opplyst i dag, er det dessverre ikke mulig å fastslå med tilstrekkelig sikkerhet hvem av de to siktede som har påført [Sebastian] skadene og deretter drept ham». Riksadvokaten uttrykte altså at det ikke var noen andre enn de to foreldrene som hadde hatt anledning til å påføre Sebastian de dødelige skadene.

I Norge er det svært strenge krav til hvor gode bevisene skal være for at noen skal kunne tiltales og domfelles for straffbare handlinger. Statsadvokaten uttalte: «De rettslige grunnprinsippene må en naturlig nok likevel holde fast ved, og i denne saken har vi altså ikke lyktes i å plassere ansvaret for barnets død».

Men hvordan kan et fem måneder gammelt spedbarn dø med over 20 brudd i kroppen uten at noen rettslig blir stilt til ansvar? Beviskravene beskytter antatte gjerningspersoner mot justismord. Men hvem beskytter rettighetene til det hjelpeløse lille barnet som blir utsatt for så grov vold av en omsorgsperson at det må bøte med livet?

Sebastians sak illustrerer hvor viktig det er at det ved plutselige og uventede barnedødsfall gjøres en grundig og systematisk jobb med å sikre bevis fra første stund.

Når et lite barn dør plutselig og uventet hjemme, kan foreldrene nekte helsetjeneste eller politi å undersøke barnets hjem. Viktige spor som kan gi svar på hvorfor barnet døde, kan da gå tapt. På samme måte som for voksne, må alle barn som dør uventet hjemme få obligatorisk dødsstedsundersøkelse.

TEMA

///

Obligatorisk dødsstedsundersøkelse, BHK 2.



I BHK 2 foreslo vi å innføre en obligatorisk dødsstedsundersøkelse når barn dør uventet hjemme, og argumenterte for at Grunnloven § 102 åpner for det.

Kort om forslaget

1. Obligatorisk dødsstedsundersøkelse.
2. Tverrfaglig team.
3. Felles forskrift for helse, politi og barnevern.

UTVIKLING SIDEN BHK 2

I april 2024 presenterte regjeringen sin opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner for perioden 2024–2028. Justiskomiteens flertall fremmet da forslag om å gjennomgå reglene om dødsstedsundersøkelse når barn dør plutselig og uventet, og vurdere behovet for lovendringer¹. Forslaget ble vedtatt av Stortinget 7. mai 2024.

I forslag til statsbudsjett for 2026² står det:

«Det kan ikkje utelukkast at det kan vere rom for å gi reglar som opnar for dødsstadsundersøking i fleire tilfelle enn i dag, men det føreset krevjande rettslege vurderingar. Før det eventuelt blir sett i gang nærmare vurderingar av det rettslege handlingsrommet, må behovet for obligatorisk dødsstadsundersøking, og korleis ei slik ordning bør avgrensast, greiast ut.»

Tilsynelatende har det vært lite fremdrift siden forslaget om å gjennomgå reglene ble vedtatt våren 2024. Vi mener det haster å komme i gang med utredningen.

¹ Se Innst. 259 (2023–2024) punkt 2–4–10 og vedtak VI² Prop. 1 S (20025–2026).

UTREDNING

///
Landsforeningen uventet
barnedød, lub.no.



Praksis i dag

Barnedødsfall er en av de tydeligste indikatorene på samfunnets helse, fordi de reflekterer kvaliteten på helsetjenester, sosiale levekår og hvor godt samfunnet evner å beskytte sine mest sårbare borgere.

Hvert år dør mellom 84 – 144 barn under 1 år. Det er viktig å finne årsaken til barnets død for å kunne forebygge nye barnedødsfall. Det gjelder uansett om dødsfallet skyldes sykdom, ulykke, omsorgssvikt eller vold. Derfor er det innført ulike plikter, der både helsetjenesten og politiet har et særskilt ansvar.

Det vil variere om det er helsetjenesten eller politi som først er i kontakt med det døde barnet.

Helsetjenesten undersøker

Når et barn dør skal en lege undersøke barnet og fastslå at døden har inntrådt¹. Dersom det er grunn til å tro at dødsfallet er unaturlig skal legen underrette politiet snarest mulig.

Tilbud om frivillig dødsstedsundersøkelse

Helsetjenesten har også fått i oppdrag å tilby alle foreldrene til døde barn under 4 år en frivillig dødsstedsundersøkelse.

En slik dødsstedsundersøkelse gjennomføres som regel av rettsmedisineren som har foretatt obduksjonen av barnet, og en person med politifaglig bakgrunn (som er ansatt i helsetjenesten). Målet er at undersøkelsen skjer innen 48 timer.

Politiet er ikke involvert i den frivillige dødsstedsundersøkelsen i regi av helsetjenesten. Derfor er ikke undersøkelsen like grundig som en «åstedsundersøkelse» gjort av politiet.

Formålet med en frivillig dødsstedsundersøkelse er å bidra til å fastslå dødsårsaken. Økt kunnskap

om barnedødsfall skal bidra til å forebygge slike dødsfall i fremtiden². Dødsstedsundersøkelsen kan gi informasjon som ikke alltid oppdages ved obduksjon, og kan være med på å avdekke om barnet har blitt utsatt for vold. Dødsstedsundersøkelsen kan også være med på å utelukke at dødsfallet skyldes straffbare forhold, og slik sett være med på å avkrefte enhver mistanke mot barnets omsorgspersoner.

Erfaring viser at dødsstedsundersøkelsen bidrar til oppklaring av en tredjedel av dødsfallene. Likevel gjennomføres ikke slike dødsstedsundersøkelser rutinemessig i Norge. Tilbudet er ikke hjemlet i lov. Noen foreldre får derfor ikke tilbud om en dødsstedsundersøkelse. Der hvor foreldrene får tilbud, så vil gjennomføring være avhengig av foreldrenes samtykke.

I perioden 2020–2024 takket gjennomsnittlig 30 % av de som fikk tilbud om frivillig dødsstedsundersøkelse nei³. Det betyr at nesten hver tredje undersøkelse som kunne ha gitt flere svar, aldri blir gjennomført.

Det kan være ulike årsaker til at foreldre eller andre omsorgspersoner takker nei

Bidrar til oppklaring

I Aftenposten i juni 2018 uttalte psykologspesialist Pål Kristensen og professor i rettsmedisin og daværende leder for seksjon ved Oslo Universitetssykehus som forsker på plutselig og uventet barnedødsfall, Torleiv Ole Rognum, at deres erfaring var at informasjon man får ved dødsstedsundersøkelsen bidrar til oppklaring i 1 av 3 dødsfall.



¹ Helsepersonelloven § 36 og forskrift om legers melding til politiet om unaturlig dødsfall ² Rapport NKVTS nr.1/2018 s 5 v/psykologspesialist Pål Kristensen. ³ Basert på tall hentet fra årsrapportene for Avdeling for rettsmedisinske fag ved OUS.

til dette tilbudet. Man må likevel tørre å tenke tanken at noen foreldre eller andre omsorgspersoner kan ha en egeninteresse av at dødsårsaken ikke oppklares.

Ved mistanke om straffbare forhold, skal det ikke tilbys frivillig dødsskedsundersøkelse i regi av helse. Da skal politiet inn.

Politiet etterforsker

Når politiet har fått melding fra legen om et unaturlig barnedødsfall, har politiet en lovbestemt plikt til å foreta en etterforskning av barnets dødsfall¹, men det betyr ikke at de har en ubetinget rett til å komme inn i barnets hjem² der barnet døde.

Riksadvokaten har gitt klare føringer³ til politiet om etterforskning av barnedødsfall og politiet har fått instruks om å innlede etterforskning, selv om det ikke er grunn til mistanke om straffbare forhold.

Politiet skal påse at det blir utført en obduksjon av barnet⁴.

Det lokale politi skal også konsultere med barnevoldsavsnittet på Kripos for å sikre at alle muligheter for avklaring er utprøvd.

Kripos fører statistikk over sakene de er involvert i. I 2024 ble det åpnet etterforskning i 29 saker.

I 2011 presiserte Riksadvokaten⁵ at saker om alvorlig vold mot små barn er prioritert og må behandles med særlig grundighet.

Riksadvokaten har laget en liste over aktuelle innledende etterforsknings-skritt⁶, der et av eksemplene er: «Med de pårørendes samtykke vil det ofte også være naturlig å gjennomføre en enkel besiktigelse av stedet barnet døde, og herunder ta noen fotografier av stedet.»

Dersom politiet etter den innledende etterforskningen og obduksjonen mistenker straffbare forhold basert på

omstendighetene, vil de åpne en full etterforskning.

Er det skjellig grunn til mistanke, kan politiet gjennomføre en full kriminalteknisk åstedsundersøkelse av stedet der barnet døde, uten foreldrenes samtykke.

Dersom politiet derimot ikke har grunn til å mistenke straffbare forhold, blir dødsfallet i stedet fulgt opp av helsetjenesten.

Forskjeller på undersøkelser

Undersøkelsen av barnets dødssted vil arte seg forskjellig i tilfeller hvor politiet gjennomfører en undersøkelse i forbindelse med en etterforskning, og en frivillig dødsstedsundersøkelse i regi av helsevesenet.

Den viktigste forskjellen ligger i at det ved en frivillig dødsstedsundersøkelse i regi av helsevesenet ikke er med en krimtekniker ved gjennomføringen av undersøkelsen, og viktige spor kan dermed bli oversett.

Det er heller ikke anledning til å ta beslag i mulige bevisgjenstander.

Et fellestrekk ved dagens dødsstedsundersøkelser er at de ofte ikke skjer umiddelbart etter at barnet er funnet død, men etter at den foreløpige obduksjonen er gjennomført. I mellomtiden kan viktige spor og bevis ha gått tapt.

Slipper ikke inn

Hvert år dør det barn hvor dødsårsaken forblir ukjent, og ingen undersøker dødsstedet. I disse tilfellene har foreldrene sagt nei til dødsstedsundersøkelse fra helsetjenesten, og politiet har ikke sett grunn til å komme inn. Vi mener det strider mot barns grunnleggende rettigheter og vi krever bedre rettsvern for de små.

Dødsstedsundersøkelse må bli obligatorisk.

¹ Jf straffeprosessloven § 224 siste ledd og påtaleinstruksen § 7-4 siste ledd.

² Prop. 105 L (2010–2011). ³ Riksadvokatens rundskriv 2/2011. ⁴ Påtaleinstruksen § 13-2. ⁵ Riksadvokatens rundskriv 1/2015. ⁶ Riksadvokatens rundskriv 1/2011.

Anbefaler obligatorisk dødsstedsundersøkelse

Cand. jur Lillian Bøylestad disputerte i januar 2026 for doktorgrad med avhandling om regler og rutiner hos politiet og helsevesenet ved uventet dødsfall hos små barn.

I avhandlingen konkluderes det med at Grunnloven ikke er til hinder for en regel om å undersøke private hjem ved plutselig, uventet barnedød. Det fremmes også en anbefaling om å lovfeste undersøkelse av dødsstedet som obligatorisk tiltak og at ansvaret for å undersøke dødsfallene overføres til politiet.

Vi anbefaler på det sterkeste at den innsikten som fremgår her blir fulgt opp av myndighetene.



Regler og rutiner hos politi og helsevesen ved uventede dødsfall hos små barn.

**Tilgang til private hjem i dag****Grunnloven § 102 - Vern mot vilkårlighet**

Mange personer, inkludert foreldre til døde barn, fagpersoner og politikere har tatt til orde for en obligatorisk dødsstedsundersøkelse.

En innvending mot å innføre obligatoriske dødsstedsundersøkelser har vært at Grunnloven § 102 - vern mot vilkårlighet, og EMK artikkel 8, om respekt for privatliv, familieliv og hjem, setter grenser for myndighetenes adgang til å ta seg inn i private boliger. Dette er et viktig prinsipp som beskytter borgernes privatliv mot vilkårlig inngrep fra staten.

Men dette prinsippet er ikke absolutt. Lovgiver har i flere situasjoner allerede åpnet for husundersøkelser uten mistanke om straffbare forhold – og domstolene har akseptert dette som forenlig med Grunnloven:

- Husundersøkelser for å kontrollere våpenoppbevaring¹.
- Etterforskning av åsted etter brann².
- Etterforskning av åsted ved alvorlige ulykker³.
- At barnevernet undersøker barnets omsorgssituasjon.
- At det er etablert praksis i politiet å undersøke hjemmet ved uventede dødsfall av personer over 18 år, uavhengig av om det foreligger mistanke om straffbare forhold.

Det er ingen rettslig relevant forskjell mellom disse situasjonene og plutselige barnedødsfall.

At Grunnloven § 102 ikke er til hinder for å en obligatorisk dødsstedsundersøkelse vil også være bedre i samsvar med forpliktelsene Norge har etter barnekonvensjonens artikkel 6 og 19 og

EMK artikkel 2, og slik sett forene vernet av livet og vernet av privatlivet.

En slik forståelse av Grunnlovens unntak for «kriminelle tilfeller» støttes også av formålet med bestemmelsen, som nettopp er å beskytte mennesker mot vilkårlige ransaker i private hjem. En rutinemessig obligatorisk dødsstedsundersøkelse når barn dør, vil slik vi i Stine Sofies Stiftelse ser det, ikke stå i motsetning til et slikt formål. Derimot vil det være forankret i en saklig begrunnelse som er forholdsmessig.

Vi vil minne om at det dreier seg om en obligatorisk dødsstedsundersøkelse i det avdøde barnets hjem. Da det døde barnet ikke er i stand til å samtykke, må staten ivareta og verne barnets integritet. Foreldre og barn kan ha motstridende interesser i slike saker. Et ubetinget vern av foreldres rett til privatliv er ikke forenlig med det døde barnets rettigheter.

Nærmere om behovet

Obduksjon kan vise hva som skjedde med barnets kropp. Undersøkelsen av dødsstedet kan vise hva som skjedde i barnets hjem i tiden rundt dødsfallet.

For å kunne fastslå dødsårsaken og om dødsfallet skyldes en kriminell handling, må det til en undersøkelse av dødsstedet som kan rekonstruere hendelsesforløpet⁴. Hva skjedde før, under og etter? Uten tilgang til dødsstedet og de rommene barnet har oppholdt seg i, blir bildet ufullstendig.

Dødsstedet kan avsløre kritisk informasjon. Man vil kunne avdekke om medikamenter eller rusmidler lå tilgjengelig for barnet, finne spor i tåteflasker, bleier eller kjøkkenutstyr. I tillegg vil man kunne se om det foreligger andre forhold av sikkerhetsmessig betydning – for eksempel usikrede reoler som

¹ Våpenloven § 30 femte ledd. ² Straffeprosessloven § 224 fjerde ledd. ³ Barnevernsloven § 2-2. ⁴ Se blant annet Rapport om dødsstedsundersøkelse ved plutselig og uventet barnedød i perioden 01.11.2010 – 31.12.2014, utgitt av FHI i mars 2015, side 6.

barnet har klatret i, eller risikoelementer ved sovesituasjonen.

En undersøkelse av dødsstedet vil også kunne kartlegge bevegelsene til de som var sammen med barnet, og avdekke om noe er ryddet, kastet eller vasket bort. En obduksjon kan vise at barnet var påvirket av medikamenter da det døde, mens dødsstedsundersøkelsen vil kunne belyse hvordan barnet har fått medikamentene i seg.

Undersøkelser av dødsstedet og rekonstruksjoner av hendelsesforløpet har blitt pekt på å ha avgjørende betydning for å kunne konstatere krybbedød (*SIDS – sudden infant death syndrome*), ulykker, vold eller mishandling. En rekonstruksjon vil eksempelvis kunne avkrefte foreldrenes historie om at barnet hadde hatt en fallulykke før dødsfallet, fordi man har kunnet måle avstander og høyder fra eksempelvis stellebord eller trapper, og se at barnet ikke kunne ha fått den aktuelle skaden ved et slikt fall som foreldrene beskriver.

Dødsfall under samsoving

En relativt stor andel av de plutselige og uventede spedbarnsdødsfallene skjer på natten og i sammenheng med samsoving, som kan være en følge av utilsiktet kvelning. Disse dødsfallene illustrerer svakhetene ved dagens ordning med særlig tydelighet. Samsoving med spedbarn er ikke straffbart i seg selv, men det innebærer en økt risiko for kvelning – særlig når det kombineres med risikofaktorer som alkohol, rusmidler, røyking, nikotin, mykt underlag, varme eller at barnet legges i mageleie.

Frivillig dødsstedsundersøkelse er i dag definert som helsehjelp. Derfor har helsetjenesten i utgangspunktet taushetsplikt om de opplysningene de får gjennom undersøkelsen. Ved en frivillig

dødsstedsundersøkelse skal helsetjenesten likevel avbryte undersøkelsen og varsle politiet dersom helsetjenesten avdekker forhold som tilsier at barnet har blitt utsatt for noe straffbart. Men hvor går grensen mellom tragiske ulykker og straffbar omsorgssvikt når barnet dør i forbindelse med samsoving?

Etter vårt syn er det svært uheldig at det er helsetjenesten – og ikke politiet – som skal vurdere slike vanskelige grensetilfeller. Usikkerheten om terskelen for varsling skaper en uakseptabel gråson.

Mangelen på klare retningslinjer gjør at vurderingen blir overlatt til den enkelte helsearbeiders skjønn – med risiko for at like tilfeller behandles ulikt, og at alvorlige tilfeller av omsorgssvikt ikke blir varslet fordi helsearbeideren er usikker på om terskelen er nådd:

En forelder har lagt barnet i mageleie på eget bryst og sovnet. Barnet har sklidd ned og døde etter å ha kommet i klem i sofaen. Er det nok til å varsle politiet? Hva hvis forelderens i tillegg hadde drukket alkohol eller inntatt andre rusmidler?

Disse spørsmålene krever etterforskning av politi – ikke en helsearbeiders øyeblikksvurdering.

Et felles ansvar

Både helsetjenesten og politi har i dag viktige plikter når barn dør uventet. Vold og overgrep mot barn er både et alvorlig folkehelseproblem og alvorlig kriminalitet.

Helsevesenets samfunnsmandat er blant annet å fremme helse, forebygge sykdom og sikre nødvendig helsehjelp. I tråd med ACE-forskningen, og Verdens Helseorganisasjon (WHO), så vil det være en kjerneoppgave for helsetjenesten å forebygge vold og overgrep mot små barn.

Politiets samfunnsmandat er å forebygge, beskytte og avdekke straffbare forhold. En kjerneoppgave er derfor å forebygge vold og overgrep mot små barn.

Politi og helsevesen har derfor et felles mål og et felles samfunnsansvar om å få mest mulig kunnskap om barnedød og avdekke vold.

Alle barn fortjener samme beskyttelse. Alle barn fortjener at samfunnet gjør sitt ytterste for å finne sannheten om deres død. Derfor må det innføres en obligatorisk dødsstedsundersøkelse.

Vi vil presisere at dødsstedsundersøkelse bør være obligatorisk for alle plutselige og uventede barnedødsfall, uten kjent årsak, opp til 18 år, og ikke være begrenset til barn under 4 år, slik den frivillige ordningen er begrenset i dag.

I regi av politiet

En obligatorisk dødsstedsundersøkelse bør gjennomføres i regi av politiet. Slik vil man sikre det strafferettslige perspektivet og den krimtekniske kompetansen.

Helsevesenet har en viktig rolle i å obduere og bidra til å finne dødsårsaken. Undersøkelsene bør gjennomføres så raskt som mulig etter at dødsfallet oppdages, slik at ikke viktige spor går tapt.



VÅRE FORSLAG

Vi opprettholder våre forslag fra 2024 om obligatorisk dødsstedsundersøkelse i regi av politiet, men i samarbeid med helse. Derfor forslår vi at det utarbeides en felles forskrift med hjemmel i ulike lover.

Forslag til ny straffeprosesslov § 224 femte ledd

Når et barn under 18 år dør plutselig og uventet skal det foretas etterforskning om årsaken selv om det ikke er grunn til mistanke om straffbart forhold. Etterforskningen skal omfatte en dødsstedsundersøkelse.

Dødsstedsundersøkelsen skal gjennomføres i samarbeid med politi, helsetjenesten og barneverntjenesten. Det skal utarbeides en felles forskrift og rutiner for gjennomføring av dødsstedsundersøkelser med hjemmel i helselov, straffeprosesslov, politilov og barnevernslov.



DE MINSTE BARNAS STEMME





ÅPENT BARNEHUS FOR ALLE BARN

I BHK 2 uttrykte vi stor bekymring for rettssikkerheten til voldsutsatte barn. Vi ønsker et åpent barnehus for alle. I dag blir barn under 4 år avvist.

TEMA

///

Nedgang i tilrettelagte avhør av barn, NRK.



Rettssikkerheten til voldsutsatte barn svekkes, jo yngre barna er. Barn under 4 år blir i praksis avvist fra både tilrettelagt avhør og medisinske undersøkelser i regi av barnehusene.

I dag er praksisen at ingen barn under 4 år blir avhørt på Statens barnehus¹. Da oppstår stor usikkerhet og uklarhet om hvem andre som kan snakke med de minste barna. Mange opplever at det ikke er andre tjenester som kan høre barnets stemme på en trygg og kompetent måte.

Vi tok også opp behovet for avhør og undersøkelse av alle barn før påtalebeslutning. I dag vil det variere på type saker og være opp til politiets skjønn.

Vi tydeliggjorde også behovet for medisinske undersøkelser av små barn i tillegg til selve avhøret.

UTVIKLING SIDEN BHK 2

Det har vært en nedgang av tilrettelagte avhør av barn opp til 6 år. I Opptrappingsplanen står det at man skal gjennomføre en utredning av utviklingen. I svar² til Stortinget i januar 2026 svarer justisministeren:

(...) En kartlegging er allerede gjennomført av Riksadvokaten og følges nå opp i samarbeid med Politidirektoratet og Kripos. Politidirektoratet har i tillegg innført et rapporteringspunkt i forbindelse med den ordinære tertialrapporteringen der politidistriktene skal rapportere på eventuelle avvik i gjennomføringen av tilrettelagte avhør.

Vi er ikke kjent med konklusjonen.

Avhør før påtalebeslutning og medisinske undersøkelser er ikke fulgt opp.

¹ Straffeprosessloven § 239a og forskrift om tilrettelagte avhør § 4.

² Stortinget, skriftlig spørsmål til justisministeren, dok 15:1072 (2025–2026).

UTVIKLING SIDEN BHK 2

Barnehus for de minste

Selv om ikke alle barn har et helt utviklet verbalspråk, kan de ofte uttrykke seg på andre måter. Også svært små barn kan uttrykke seg; gjennom gråt, mimikk eller andre uttrykksmåter. Derfor er det viktig å observere barnets reaksjoner og eventuelle symptomuttrykk.

I tillegg kan det være fysiske spor på barnets kropp. Derfor er det viktig å undersøke kroppene for spor etter vold eller seksuelle overgrep.

Særlig fokus på de minste barna

FNs barnekonvensjon artikkel 19 pålegger staten en klar forpliktelse til å beskytte barn mot alle former for vold, mishandling, utnyttning og omsorgssvikt. I FNs generelle kommentarer (GK)¹ om gjennomføring av barnets rettigheter i tidlig barndom understrekes det at små barn befinner seg i en særlig sårbar posisjon når det gjelder mishandling og overgrep. De har minst kapasitet til å motsette seg det som skjer, minst forutsetninger for å forstå handlingenes karakter, samt minst mulighet til å søke beskyttelse. Denne sårbarheten forsterker statens ansvar for å sikre at de minste barna får reell beskyttelse gjennom rettssystemet, herunder gjennom prosessreglene i straffe- og barnevernsaker.

Til tross for statens forpliktelser til å ivareta de minste barnas rettigheter har antallet tilrettelagte avhør av barn under seks år sunket fra 942 i 2017 til 406 i 2023. Samtidig henlegges mange saker på bevisets stilling, overgrep forblir uoppdaget, og barna mister både oppfølging og rettssikkerhet². Derfor er det viktig at barn både undersøkes og avhøres raskt av kompetente fagfolk.

Barna må ikke undervurderes. De er de nærmeste til å fortelle om sine egne opplevelser og må høres i sine forklaringer. Det må også tas høyde for at barn ikke nødvendigvis har en voksen og umiddelbar forståelse av situasjonen de har stått i, og at de trenger tid til å åpne seg for nye voksne. Derfor er det viktig at barna møter en kompetent avhører. De må også få med seg en person de er trygge på og mulighet til å forklare seg flere ganger.

¹ FNs barnekonvensjon Generell Kommentar (GK) nr 7, gjennomføring av barnets rettigheter i tidlig barndom. ² Høringsnotat fra Stine Sofies Stiftelse til Statsbudsjettet 2026 (oktober 2025).



VÅRE FORSLAG

Statens barnehus må avhøre barn under 4 år. Statens barnehus må i tillegg kunne gjennomføre grundige medisinske undersøkelser og andre observasjoner som kan være avgjørende for saken.

1. Alle barn må få tilbud om medisinsk undersøkelse på Statens barnehus

Undersøkelser ved Statens barnehus må utvides til også omfatte medisinske undersøkelser, herunder både fysiske og psykiske undersøkelser. Slike undersøkelser må kunne gjennomføres som et alternativ til tilrettelagt avhør når barnet er for ungt til å gjennomføre tilrettelagt avhør.

2. Alle avhør av barn skal skje på Statens barnehus

I alle de tilfeller hvor fornærmedes uttalelser kan tolkes til å omfatte straffebud om seksuallovbrudd, kroppskrenkelse, kroppsskade, drap, mishandling i nære relasjoner og kjønnslemlestelse, skal det gjennomføres tilrettelagt avhør eller undersøkelse ved Statens barnehus før avgjørelse om påtalebeslutning fattes (straffeloven kapittel 26, §§ 271, 272, 273, 275, 282 og 284).

3. Det foreslås i tillegg å styrke kompetansen

- › Det bør utredes hvordan det kan tilrettelegges for å utdanne flere fagpersoner med ekspertise innenfor tilrettelagte avhør, slik at det sikres tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre avhørene på en måte som ivaretar forklaringens bevisverdi og sikrer at avhørene gjennomføres innenfor lovens frister over hele landet.
- › Det er viktig å styrke kompetansen hos politi og i domstolene om vold og overgrep mot barn, og stille krav til de som skal snakke med og vurdere barnets forklaring.



«Samtaler med og forklaringer fra barn...», UIO.



«Kritisk mangel avhørseksperter», TV2.



VITNEPLIKT FOR UNGDOM 12-15 ÅR

For at barn skal unngå å komme i lojalitetskonflikt, må de få vitneplikt.

TEMA

Barn under 12 år har vitneplikt selv om de er i nær slekt med siktede¹. Det er bra fordi da slipper å ta valget om å vitne mot sine foreldre. Barn er prisgitt sine foreldre. Det er derfor viktig å legge til rette for at de kan fortelle om vold, uten at deres lojalitet til foreldrene blir satt under press.

Men for barn mellom 12 og 15 år gjelder vitneplikten bare for de mest alvorlige forholdene.

Dersom politiet, etter at ungdommen har forklart seg, endrer «kodingen» av saken, for eksempel fra «vold i nære relasjoner» til noe mindre alvorlig, har ungdommen ikke lenger vitneplikt². Politiet må da i ettertid informere til ungdommen at hen ikke lenger har vitneplikt. Da blir ungdommen stående alene med valget om å vitne mot egne foreldre, eller la vitnemålet falle.

Ungdommen blir med dette utsatt for et krysspress mellom lojalitet til voldsutøver og stå i ubehaget og skylden ved å ha vitnet mot en av sine nærmeste. Konsekvensene kan være at forklaringene blir trukket tilbake, og at vold mot barn ikke blir avdekket og straffeforfulgt.

Derfor foreslo vi at reglene om fritak fra vitneplikt for barn må utredes i retning av vitneplikt.

UTVIKLING SIDEN BHK 2

Vi er kjent med at utfordringene med dagens regler for vitneplikt for barn er tatt opp med myndighetene av flere andre aktører. Det har så langt vi vet ikke skjedd endringer i regelverket siden rapporten ble publisert.

VÅRT FORSLAG

Reglene om fritak fra vitneplikt for barn må utredes med sikte på å gi større beskyttelse til barn og unge som har vært utsatt for vold og overgrep (straffeprosessloven §§ 122 og 123).

¹ Straffeprosessloven §122. ² i straffeprosessloven § 239 a heter det at vitner som avhøres under 15 år etter 239 første ledd (TA) kan ikke fritas for vitneplikt etter 122 og 123.

DØGNÅPNE OVERGREPSMOTTAK

I dag er det etablert døgnåpne overgrepsmottak i hele landet. Men dette tilbud gjelder bare for de som er over 14 år.

TEMA

Vi mener det er en alvorlig mangel at barn under 14 år ikke har lik tilgang på overgrepsmottak som voksne. Dermed får de ikke hjelpen de behøver i en krisesituasjon, viktige etterforskningsspor kan gå tapt og overgripere gå fri.

“ I 2022 ble det anmeldt 709 voldtekter av barn under 14 år. Det tilsvarer minst to voldtekter hver eneste dag.

UTVIKLING SIDEN BHK 2

Våren 2024 krevde Stine Sofies Stiftelse at politikerne måtte få på plass døgnåpne overgrepsmottak for alle barn i hele Norge, uavhengig av alder og bosted.

Vi samlet inn nesten 15 000 underskrifter som ble overlevert helseminister Jan-Christian Vestre (AP). Han sa at saken vil bli prioritert, og at regjeringen vil se på hvordan tilbudet til barna kan bli bedre. Regjeringen ville sørge for at barn som utsettes for overgrep skal bli tatt vare på uansett hvor de bor.

I mai 2024 vedtok et enstemmig Storting følgende forslag:
«Stortinget ber regjeringen påse at overgrepsutsatte barn gis rett til et akutttilbud og et likeverdig helsetjenestetilbud som voksne overgrepsutsatte.»

I juni 2025 var status for vedtaket at det fremdeles var under behandling.

Ny nasjonal retningslinje på trappene

Helsedirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide en nasjonal retningslinje eller veileder for medisinsk og psykososial ivaretagelse av barn og unge som er utsatt for seksuelt overgrep. En faglig retningslinje vil kunne gi anbefalinger om ansvarsforhold, organisering, samhandling og kompetanse.

/// Gjennomslag for døgnåpne overgrepsmottak for barn.



VÅRT FORSLAG

Stine Sofies Stiftelse mener det er behov for en klarere forpliktelse og tilføring av midler og kompetanse. Dagens forslag om retningslinje er ikke tilstrekkelig for å gi barn rett til et akutttilbud og likeverdig helsetjenestetilbud som voksne overgrepsutsatte.



DØDE BARNES RETT TIL ADVOKAT





Barn som dør plutselig og uventet, og uten kjent dødsårsak, har ingen ubetinget rett til å få oppnevnt en advokat som ivaretar barnets interesser. Det er en svikt i barnets rettsvern.

TEMA



Sebastian-saken, TV2.



Tre måneder gammel baby døde, far dømt, NRK.



Dersom foreldrene er mistenkt for å ha forårsaket barnets død har de rett til forsvarer. Er bare en av foreldrene mistenkt, har den andre forelderen med foreldreansvar rett til å få oppnevnt bistandsadvokat¹. Men det døde barnet – offeret – har sjelden en egen representant som taler sin sak. Det er opp til tilfeldighetene.

Barnets talsperson

En advokat skal sørge for rettssikkerheten for sin klient og sørge for at klientens interesser er ivaretatt. En advokat for det døde barnet kunne ha påsett at alle nødvendige etterforskningsskritt ble gjennomført, at obduksjonen ble utført grundig, påklaget henleggelse og sikret at barnets stemme – selv om den er stille – ble hørt i prosessen. Med andre ord sikret barnets rett til en rettferdig rettergang.

Hvorfor viktig med advokat?

Det er spesielt vanskelig å avdekke at et spedbarn mishandles hjemme. Når et barn dør plutselig og uventet, vil bevisstasjonen være avgjørende for om noen kan stilles til ansvar.

I 2024 døde Sebastian (5 måneder) på Ålesund sykehus. I den endelige obduksjonsrapporten konstateres det 19 ribbeinsbrudd, brudd i høyre kragebein, brudd i ryggraden, samt ferske bruddskader i venstre ankel, skinnebeinet og leggbeinet. Obduksjonen tydet på at Sebastian også var blitt kvalt. Politiet mener det var klart at bare foreldrene hadde hatt anledning til å påføre ham skadene. Men fordi det ikke kunne bevises hvem av de to som hadde utsatt Sebastian for mishandlingen, ble saken ble henlagt.

Dette reiser et fundamentalt spørsmål: Hvem talte Sebastians sak? Hvem skulle ha sikret at hans interesser ble bedre ivaretatt i etterforskningen? Kunne utfallet ha blitt annerledes?

¹ Se straffeprosessloven § 107 a annet ledd. Oppnevning kan kun skje når det er iverksatt etterforskning for å undersøke om et dødsfall skyldes en straffbar handling, se Frøberg m.fl. Karnov Lovkommentar til § 107 a annet ledd, sist oppdatert 12. april 2024.

Noen må tale barnas sak

Et illustrerende eksempel er Christoffer-saken: En sak om en 8 år gammel gutt som ble mishandlet og drept av stefaren sin, men som ble henlagt i to omganger av politiet.

Stine Sofies Stiftelse engasjerte en advokat som sammen med andre støttespillere ble avgjørende for at saken ble gjenopptatt. Til slutt beordret Riksadvokaten ny etterforskning av saken. Det resulterte i at stefaren ble dømt for legemsbeskadigelse med døden til følge, under særdeles skjerpene omstendigheter. Moren ble dømt for medvirkning til mishandlingen.

Dette viser med all tydelighet at noen må tale det døde barnets sak.

///
NOU 2006:10 Fornærmede i straffeprosessen-nytt perspektiv og nye rettigheter.



///
Rapport: Arbeidsgruppe om saksflyt i saker om vold og overgrep mot barn.



Retten har en skjønnsmessig adgang til å oppnevne bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd; «*andre tilfeller der sakens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsier at det er behov for advokat*». Bestemmelsen er ment som en snever unntaksregel og forbeholdt saker med særegne omstendigheter¹.

Plutselige og uventede barnedødsfall er nettopp slike saker hvor «sakens art og alvor, hensynet til de berørte og andre særlige forhold» tilsier at det avdøde barnet har behov for advokat. Dette gjelder særlig i saker der en eller begge foreldre, eller andre i nær relasjon mistenkes for å ha forårsaket barnets død. Der bare en av foreldrene er siktet, vil den andre få oppnevnt bistandsadvokat. Det betyr likevel ikke at barnets interesser alltid blir ivaretatt².

I slike saker står fundamentale rettigheter på spill: Barns rett til liv etter FNs barnekonvensjon artikkel 6 og barnets rett til beskyttelse mot vold, misbruk og omsorgssvikt etter barnekonvensjonen artikkel 19.

Vår vurdering er at det er rettslig adgang til å oppnevne bistandsadvokat for det døde barnet etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd i slike tilfeller. Ordlyden oppstiller ikke noe vilkår om at personer som skal få oppnevnt bistandsadvokat må være i live, verken for oppnevning etter første eller tredje ledd. Det finnes også eksempler på at retten har oppnevnt bistandsadvokat for det avdøde barnet i enkelte tilfeller etter straffeprosessloven § 107 a.³

Det er imidlertid ingen fast praksis i dag for at det oppnevnes bistandsadvokat for det døde barnet. Det er opp til tilfelldighetene.

Forslag om endring av straffeprosessloven § 107 a annet ledd

Generalsekretæren i Stine Sofies Stiftelse satt i Fornærmedeutvalget⁴, som leverte sin rapport i 2006. Hun foreslo allerede da en rett til advokat for døde barn, når de nærmeste er siktet. Utvalget fulgte ikke opp, og viste til at det døde barnet ikke kunne være «klient».

¹ Se Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113. ² Som påpekt av arbeidsgruppen nedsatt av Justis- og beredskapsdepartementet i rapport 1. februar 2019 om saksflyt i saker om overgrep mot barn. ³ Se blant annet Sør-Øst politidistrikts høringsvar 4. september 2019 og Kripas' høringsvar 17. september 2019, hvor det fremkommer at det forekommer oppnevninger av bistandsadvokat for det døde barnet. ⁴ NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprosessen - nytt perspektiv og nye rettigheter.

Viktigheten av å ha en talsperson

I Drammen i 2006 ble en far dømt til fem års fengsel av Borgarting lagmannsrett for å ha påført sin fire uker gamle datter så store skader at hun døde. Hendelsen skjedde i 2003. Babyens mor ble først siktet i saken, deretter faren. Da saken ble henlagt, klaget Stine Sofies Stiftelse saken inn for Riksadvokaten som beordret at det skulle tas ut tiltale mot faren. I retten la far skylden på babyens storesøster på halvannet år, og sa at hun kunne ha dyttet babyen ned fra sofaen og dermed forårsaket de dødelige skadene.



///
Advokatforeningens retningslinjer
for advokater i saker med barn.



Det ble i 2018 nedsatt en arbeidsgruppe av Justis- og beredskapsdepartementet for å se på saksflyten i saker om vold og seksuelle overgrep mot barn. Her foreslår utvalget å gi avdøde barn selvstendig rett til bistandsadvokat.

Bred støtte

Av høringsuttalelsen til Riksadvokaten¹ fremgår det at forslaget hadde bred støtte blant statsadvokatembetene, politidistriktene og Kripas som uttalte seg om forslaget.

En hovedinnvending mot forslaget har vært at bistandsadvokatrollen ville bli gitt et «helt annet og nytt innhold» dersom klienten er en død person. Vi mener at denne innvendingen bygger på en for snever forståelse av advokatrollen og overser de tungtveiende rettssikkerhetshensyn som taler for ordningen:

1. Kripas' erfaring at det i praksis allerede oppnevnes bistandsadvokat for døde barn i enkelte tilfeller, men at dette skjer tilfeldig og inkonsekvent. Noen ganger er det politiet som ikke ber om det, og andre ganger er det domstolene som avslår. Dette understreker behovet for en klar lovhjemmel som sikrer forutsigbarhet og likebehandling.
2. Vi mener at advokatens mandat i hovedsak vil være lik mandatet til en bistandsadvokat for et spedbarn som har overlevd.
3. Rettssystemet har allerede flere etablerte ordninger hvor advokater opptre uten tradisjonell klientkontakt. Dette gjelder for eksempel:
 - Vergeordningen, hvor advokater oppnevnes som verge for personer som ikke er i stand til å ivareta egne interesser.
 - Straffeprosessloven § 100 a, oppnevning av advokat der politiet bruker inngripende hemmelige metoder som avlytting og annet. Advokaten kan da ikke ha kontakt med egen klient, men skal ivareta dennes interesser.
 - Advokater i saker som omhandler barn i for eksempel konkurs- eller dødsbo, har også plikt til å objektivt ta hensyn til barnets interesser etter barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 og Grunnloven § 104 andre ledd, selv om advokaten ikke har et advokatoppdrag overfor barnet. Advokatforeningen har derfor vedtatt egne retningslinjer for advokater i saker som omhandler eller berører barn.
4. I konkrete saker om barnedødsfall viser erfaringen at internkontroll i påtalemyndigheten ikke alltid er tilstrekkelig (Christoffer-saken og dødsfall i Drammen i 2003).
5. Det er et grunnleggende rettssikkerhetsprinsipp at den som er fornærmet i en straffesak skal ha prosessuelle rettigheter. At barnet er død, endrer ikke det faktum at barnet var fornærmet. Tvert imot kan man hevde at behovet for prosessuell beskyttelse er enda større når fornærmede ikke lenger kan tale sin egen sak

¹ Se Riksadvokatens høringsuttalelse 25. november 2019.

UTFORDRINGER

Aktører som arbeider med disse sakene i praksis, ser behovet for en advokat til det døde barnet. Kripos har påpekt at dagens praksis er tilfeldig og at barnets retts-sikkerhet ikke blir ivaretatt. Det har likevel ikke skjedd noe på dette området siden Fornærmedeutvalget i 2006, eller høringsrunden i 2019.

I mellomtiden dør små barn som følge av vold. Uten at noen står opp og taler barnets sak.

Behovet for en selvstendig rett til bistandsadvokat underbygges også av den store andelen omsorgspersoner som takker nei til frivillig dødsstedsundersøkelse. I 2024 ble det åpnet etterforskning i 29 saker.

Vi mener at det er helt nødvendig å innføre en selvstendig rett til bistandsadvokat for døde barn. Advokat er nødvendig når dødsfallet er plutselig og uventet, og det ikke kan utelukkes at barnet er dødt som følge av en straffbar handling. Oppnevningen må skje så tidlig som mulig.



VÅRT FORSLAG

Forslag til ny straffeprosesslov § 107 a annet ledd

I saker hvor noen under 18 år er død som følge av en straffbar handling, har den som hadde foreldreansvar rett til å få oppnevnt bistandsadvokat.

Dersom de nærmeste til barnet er siktet eller mistenkt i saken eller barnets forelder ville vært inhabil til å ivareta vergefunksjonen for barnet, har det avdøde barnet selvstendig rett til bistandsadvokat.

Det avdøde barnet har også selvstendig rett til bistandsadvokat i tilfeller hvor det ikke er utelukket at barnet er dødt som følge av en straffbar handling, men hvor det ikke pågår etterforskning av dødsfallet.





DIGITALE SEKSUELLE OVERGREP

BARNAS HAVARIKOMMISJON 3





SEKSUALISERTE BILDER OG FILMER AV BARN





Straffeloven § 311 straffer fremstillinger av seksuelle overgrep mot barn med bot eller fengsel i inntil 3 år. Det rommer ikke de brutale konsekvensene det har for mange av de barna som er utsatt.

TEMA

I BHK 3 skrev vi om at det finnes enorme mengder digitalt materiale som viser seksuelle overgrep mot barn, eller som fremstiller barn som seksuelle objekter. Når et bilde først er spredt på internett, er det umulig å slette det helt. Det har derfor store konsekvenser for de barna som opplever at overgrepsmateriale av dem deles.

Vi foreslo å øke strafferammen til 6 år, tilsvarende våre naboland.

UTVIKLING SIDEN BHK 3

Regjeringen har i etterkant forpliktet seg til å vurdere en økning av strafferammen¹.

På spørsmål fra FrP i mars 2025, svarte justisministeren² blant annet at det er «hensiktsmessig at strafferammene i straffeloven § 311 vurderes som ledd i arbeidet med å følge opp Opptappingsplanen». Opptappingsplanens punkt 108³ retter seg mot seksuallovbrudd som begås på digitale plattformer. Ifølge Justis- og beredskapsdepartementets statusoppdatering fra sommeren 2025 er dette punktet «under arbeid».

¹ Stortingsmelding 23 (2024–2025) s. 63. ² Dokument 15:1802 (2024–2025).

³ Prop. 36 S (2023–2024). Opptappingsplanen.

UTFORDRINGER

Det registreres en bekymringsfull økning i produksjon og distribusjon av materiale som dokumenterer seksuelle overgrep mot barn. Denne utviklingen akselereres av teknologiske fremskritt som muliggjør lagring og spredning av slikt materiale gjennom digitale kanaler og sosiale medier.

I 2024 registrerte National Centre for Missing & Exploited Children (NCMEC) 19 854 300 rapporter om seksuelt overgrepsmateriale av barn på internett, hvilket omfattet 62 992 859 bilder, videoer og andre filer knyttet til overgrepsmateriale¹. Parallelt med teknologisk utvikling fortsetter disse tallene å stige dramatisk.

Sterk økning i KI-materiale

En annen svært urovekkende trend er den kraftige økningen av KI-manipulert overgrepsmateriale av barn. Kripos forteller om en økende trend² der ekte barn er ofre for grusomme handlinger, men at KI-verktøy brukes til å manipulere bildene, noe som gjør det vanskeligere å identifisere både ofre og overgriperne³. Særlig alarmerende er økningen på 1 325 % i rapporter om KI-generert overgrepsmateriale fra 2023 til 2024⁴.

De norske domstolene har nylig behandlet flere saker som involverer KI-generert overgrepsmateriale mot barn⁵. Dette viser at problemstillingen rundt KI og fremstilling av overgrepsmateriale allerede er en realitet i norsk rettspraksis.

Lik strafferamme som naboland

Digitale overgrep mot barn har et svært høyt skadepotensial. Når overgrep skjer digitalt, forsterkes belastningene, rehabiliteringen blir vanskeligere, og risikoen for posttraumatiske reaksjoner øker. Dette henger sammen med at overgrepsmaterialet kan lagres permanent på nettet, og at ofre ofte opplever sterk selvbefredelse og emosjonell manipulering fra gjerningspersonen. I tillegg ser vi en økende bruk av seksualiserte bilder av barn som pressmiddel.

Lik strafferamme som naboland

I Norge er strafferammen for fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling av bilder som seksualiserer barn 3 år³. I Sverige og Danmark er strafferammen 6 år. Det bør være det samme i Norge for å gjenspeile forbrytelsens alvor, gi bedre beskyttelse av barn og harmonere med nordisk praksis. En slik økning vil også gi domstolene nødvendig handlingsrom til å ilegge straffer som står i forhold til skadeomfanget i den enkelte sak, samt styrke statusen og politiets prioritering av disse sakene.

VÅRE FORSLAG

1. Øke strafferammen i straffeloven § 311 fra tre til minimum seks år.
2. En egen straffebestemmelse for grove overtredelser av straffeloven § 311, med en strafferamme på minimum seks år.

¹ Barnevakten «Vår stemme», rapport 2025. ² Kripos' etterretningsrapport «Informasjon fra tjenestetilbydere: Seksuell utnyttelse av barn på digitale plattformer», 25.10.2024, punkt 1. ³ Straffeloven § 311 ⁴ Barnevakten «Vår stemme», rapport 2025. ⁵ Barnevakten «Vår stemme», rapport 2025. ⁵ 25-060140ENE-TOSLO/01, 24-193468MED-TSRO/TSTA.



GROOMING





Voksne bruker barns digitale arenaer til å etablere kontakt og bygge tillit for å utnytte dem seksuelt. I dag er det ikke straffbart å lokke og lure barn på nett for å begå digitale seksuelle overgrep. Fysiske og digitale krenkelser må likestilles.

TEMA

Grooming skjer i økende grad gjennom sosiale medier, dataspill og chatteplattformer der voksne kan opptre anonymt eller under falsk identitet. Mange barn forstår ikke at de er utsatt for et overgrep før lenge etterpå, og mange saker blir aldri anmeldt.

I dag er det ikke straffbart for voksne å lokke og lure barn på nett, for å kunne begå digitale seksuelle overgrep. Det er først straffbart når en voksen faktisk møter, eller har hatt til hensikt å møte, et barn under 16 år for å begå fysiske overgrep¹. Dette innebærer at barn ikke har samme vern ved digitale overgrep som ved fysiske.

BHK 3 viste også til økningen i såkalt sextortion (seksuell utpressing på nett) og den utbredte bruken av falsk identitet i groomingprosesser. Begge deler gjør det lettere å begå overgrep og vanskeligere å avdekke dem.

UTVIKLING SIDEN BHK 3

I stortingsmeldingen Trygg oppvekst (8. juni 2025) foreslo regjeringen blant annet å utrede om grooming også skal omfatte digitale overgrep.

Den rettslige situasjonen er uendret siden BHK 3.

¹ Straffeloven § 306.

UTFORDRINGER



FNs barnekonvensjon.



Den teknologiske utviklingen fortsetter imidlertid i raskt tempo – mot mer digitalisering, enorm økning i bruk av KI, større mulighet for anonymitet og økt tilstedeværelse av barn på nett.

Lovgivningen er ikke tilpasset den digitale virkeligheten. Sverige og Danmark har allerede kriminalisert digital grooming. En slik lovendring vil være i tråd med vår folkerettslige forpliktelse til å beskytte barn mot alle former for seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk¹.

Etter FNs barnekonvensjon artikkel 34 har Norge forpliktet seg til å beskytte barn mot alle former for seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk. Norge er også part i Lanzarote-konvensjonen som har som formål å beskytte barn mot seksuell utnyttelse og overgrep. Det er urimelig å skille mellom møter som skjer fysisk og digitalt. Konsekvensene for barn er like alvorlige.

Straffansvar for grooming

Det er i dag et vilkår for straff etter § 306 at den voksne «må ha kommet frem til møtestedet eller et sted hvor møtestedet kan iakttas.» Vi mener det er behov for en straffebestemmelse som gjør selve aktiviteten – det å lokke barn – straffbart. Dette er allerede innført i Sverige og Danmark.

Forbud mot falsk identitet

Rettspraksis om grooming og digitale overgrep viser at voksne opptre med skjult eller falsk identitet for å oppnå tillit til barna i slike situasjoner. Vi mener det bør bli straffbart å ta kontakt med barn under 16 år under falsk identitet. Det er få aktverdige grunner for en voksen til å ta kontakt med et ukjent barn over internett, særlig hvis dette skjer under falsk identitet. En slik lovendring vil lette bevisvurderingen da det ikke vil være nødvendig å påvise forsett om å utføre en seksuell handling med barnet.

Økt strafferamme

Å øke strafferammen fra ett til to år vil være i tråd med regelverket i Sverige og Danmark, og sende et tydelig signal om at denne typen atferd tas på alvor.

VÅRE FORSLAG

1. Likestilling mellom fysiske og digitale krenkelser.
2. Straffansvar for grooming på et tidligere stadium.
3. Forbud mot kontakt med barn under falsk identitet.
4. Økt strafferamme til to år.

Forslag til ny straffelov § 306. Barnelokking

Den som tar kontakt med et barn under 16 år, enten fysisk eller digitalt, med forsett om å begå en handling med barnet som nevnt i §§ 299–304, § 305 bokstav b, eller § 311 første ledd bokstav a, straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

Den som under falsk identitet tar kontakt med barn under 16 år straffes med bøter eller fengsel inntil ett år.

¹ FNs barnekonvensjon artikkel 34, Lanzarote-konvensjonen.



KI SOM NY KRIMINALITETSBØLGE





Den teknologiske utviklingen har de siste årene ført til en dramatisk endring i hvordan seksuelle overgrep mot barn begås, produseres og spres. Og lovverket henger etter!

TEMA

Kripos beskriver en eksplosjon av KI-generert overgrepsmateriale av barn¹. Disse sakene markerer et tydelig skifte i kriminalitetsbildet:

- Seksualiserte bilder kan genereres på bakgrunn av uskyldige bilder hentet fra sosiale medier, skolefoto eller familiebilder.
- Identifisering av ekte barn blir vanskeligere.
- Kripos melder om en markant økning i seksuell utpressing (sextortion), der barn presses for penger eller nye bilder under trussel om at KI-genererte nakenbilder skal spres.
- Kripos viser også til en dramatisk vekst i saker hvor kunstig intelligens brukes til å produsere, manipulere og spre overgrepsmateriale av barn².

I 2025 kom de første norske domfellelsene der kunstig intelligens sto sentralt. En mann ble dømt for besittelse av nærmere 8 000 fiktive overgrepsbilder han hadde kjøpt. Materialet inneholdt fremstillinger hvor små barn ble utsatt for grove, seksuelle overgrep av voksne menn. Tingretten slo fast at også KI-genererte bilder omfattes av straffeloven § 311.

I en annen sak ble en mann dømt for å ha brukt KI til å produsere mediefiler som fremstilte grove seksuelle overgrep mot barn³.

Dommene viser at det fortsatt er uklarhet om hvordan straff for KI-generert materiale skal fastsettes, og rettspraksis har ennå ikke avklart hvilken betydning KI-fremstilte bilder har for straffeutmålingen.

Konsekvensene for barna

Mye av det KI-genererte materialet er basert på bilder av ekte overgrep som man trener den kunstige intelligensen på. Den teknologiske utviklingen gjør det også ofte vanskelig å se om materialet er ekte eller KI-generert. Det er uansett en krenkelse av barn å bli seksualiserte objekter.

For barna som rammes er konsekvensene alvorlige og ofte livsvarige, uavhengig av om bildet er ekte eller KI-generert. Overgrepsmateriale kan i mange tilfeller aldri slettes helt. Barnet lever med vissheten om at bilder kan dukke opp igjen når som helst, og de har ingen kontroll over hvem som har sett bilder av dem. Denne frykten er i seg selv en konstant krenkelse.

Både forskning og erfaring viser at digitale overgrep kan være minst like skadelige som fysiske overgrep¹. NOVA-forskning viser at negative barndomstraumer, inkludert digitale krenkelser, er tett knyttet til psykiske lidelser, somatiske helseplager og svekket sosial funksjon i voksen alder.

Lovverket må være tilpasset den nye virkeligheten med økt bruk av KI. Det må ikke være tvil om at også KI-generert seksuell fremstilling av barn er straffbart.

I tillegg er det viktig at politiet får tilført ressurser og kompetanse til å håndtere den teknologiske utviklingen.

¹ Barnevakten, «Vår stemme», rapport 2025. ² Kripos' etterretningsrapport «Informasjon fra tjenestetilbydere: Seksuell utnyttelse av barn på digitale plattformer» 25.10.2024, punkt 1. ³ HR-2018-637-U og LA-2017-87433-1.



VÅRE FORSLAG

1. Egen straffebestemmelse for KI-generert overgrepsmateriale

Straffeloven § 311 tredje ledd (ny)

Med fremstilling etter første og andre ledd likestilles materiale som er generert, manipulert eller bearbeidet ved hjelp av kunstig intelligens, når materialet viser eller gir inntrykk av at et barn deltar i seksuelle handlinger.

2. Teknologisk opprustning av politiet

Tilstrekkelige ressurser og teknologiske verktøy er avgjørende for å kunne identifisere og etterforske denne typen lovbrudd. Politiet må derfor ha tilgang til:

- › Avanserte analyseverktøy for å avdekke KI-produksjon.
- › Økt digital kompetanse.
- › Dedikerte fagmiljøer som jobber med KI-overgrep på heltid.



ET HAV AV OFRE



Påtalemyndighetens plikt til å forfølge straffbare handlinger har altfor mange og store unntak. Det svekker barns rettssikkerhet betydelig.

TEMA

I BHK 3 viste vi at påtalemyndighetens plikt til å forfølge straffbare handlinger¹ i praksis gir et betydelig handlingsrom til å la være. Myndighetene kan blant annet:

1. Begrense eller unnlate etterforskning etter straffeprosessloven § 224.
2. La være å opprette straffesak for alle forhold, selv når flere fornærmede er kjent.
3. Henlegge saker selv om barn er involvert.
4. Unnlate å ta ut tiltale, også i alvorlige barnesaker.

Vi pekte særlig på at politi og påtalemyndighet sjelden velger å inkludere alle fornærmede i straffesaken. Barna som utelates får dermed ikke sine rettigheter oppfylt.

Riksadvokatens retningslinjer oppfordrer til å prioritere etterforskning som påvirker straffeutmålingen for den siktede. Signalet blir at straffeutmåling er viktigere enn hensynet til barna som er rammet. Etter vår vurdering strider dette mot vår forpliktelse til å straffeforfølge seksuallovbrudd mot barn².

UTVIKLING SIDEN BHK 3

///

Færre blir domfelt,
Stavanger Aftenblad.



Spesialenhetene legges ned

I BHK 3 beskrev vi nedleggelsen av Operasjon Spiderweb som en katastrofe. Prosjektet, etablert i Sør-Vest politidistrikt, besto av en spesialisert gruppe etterforskere som skulle forebygge, avdekke, etterforske og føre digitale overgrepssaker mot barn for retten. Arbeidet deres førte til over 100 domfellelser nasjonalt og internasjonalt. Likevel ble gruppen lagt ned i 2023, blant annet med henvisning til en krevende ressursituasjon.

I januar 2026 viste en gjennomgang at antall tips om seksuelt overgrepsmateriale har gått opp, mens antall domfellelser har gått ned.

¹ Straffeprosessloven § 62 a. ² Lanzarotekonvensjonen.

Tilsvarende eksempler finnes fra en rekke politidistrikt i landet. Så vidt vi kjenner til, er alle spesialopprettede enheter i politidistriktene nå nedlagt. Dette til tross for at digitale overgrep er det raskest voksende kriminalitetsområdet i Norge og et alvorlig samfunnsproblem.

Dette gjelder:

- Operasjon Zero (Innlandet politidistrikt).
- Operasjon Pandora (Agder politidistrikt).
- Operasjon Sandra (Øst politidistrikt).
- Operasjon Duck (Trøndelag politidistrikt).
- Operasjon Infinity.
- Operasjon Spiderweb.

Vi fastholder at nedleggelsene er en katastrofe. Slike enheter er avgjørende for å sikre nødvendig kompetanse og tilstrekkelige ressurser til å etterforske digitale seksuelle overgrep mot barn. Vi foreslår derfor at hvert politidistrikt gjenoppretter spesialiserte etterforskningsgrupper.

Konsekvensene for barna

Barn som har blitt utsatt for digitale seksuelle overgrep, men som ekskluderes fra straffesaken, mister rettigheter som skal ivareta deres grunnleggende rettssikkerhet:

- Retten til oppreisning og voldserstatning.
- Retten til bistandsadvokat.
- Manglende informasjon og oppfølging.
- Ingen formell erkjennelse av overgrepet i rettssystemet.

Alvorlige konsekvenser

Ser vi til saken om kommuneoverlegen i Frosta, kan vi lese hvordan de utsatte kvinnene opplever å ikke bli en del av straffesaken. De mister retten til gjenopprettelse og bli hørt. Det blir umulig å få erstatning. Dette vil også gjelde alle barn som blir utelatt i andre saker.

///

Frosta-saken, NRK.





VÅRE FORSLAG

1. Begrense adgangen til avskjæring og påtaleunntatelse

Vi foreslo i 2025 et nytt tredje ledd i både straffeprosessloven § 62 a (henleggelse) og § 70 (påtaleunntatelse). Vi gjentar og understreker viktigheten av dette forslaget i årets rapport:

«Det må særlige grunner til for å henlegge saker ved overtredelse av straffeloven §§ 291 ... 306 eller 311. Ved vurderingen skal det legges særlig vekt på hensynet til barnets beste» (§ 62 a).

«Ved overtredelse av straffeloven §§ 291 ... 306 eller 311 kan påtale kun unntates når særlige hensyn tilsier det. Ved vurderingen skal det legges særlig vekt på hensynet til barnets beste» (§ 70).

2. Klarere retningslinjer fra Riksadvokaten

Vi foreslår at Riksadvokaten utarbeider tydelige retningslinjer for hvordan barnets beste skal vurderes i alle beslutninger om etterforskning, henleggelse og påtale i overgrepssaker mot barn.

Retningslinjene bør inneholde:

- a. Barnets beste skal tillegges betydelig vekt og vurderes konkret. Det må fremgå hvordan hensynet til barnets behov for anerkjennelse, beskyttelse, informasjon og oppfølging er vurdert.
- b. Påtalemyndigheten må vurdere konsekvensene ved å ekskludere barnet fra straffesaken.
- c. Dersom barnet ikke inkluderes i straffesaken, må påtalemyndigheten sikre at barnet ivaretas på annen måte, for eksempel gjennom bistandsadvokat eller ved å varsle foresatte eller barnevern.
- d. I straffesaker må hensynet til barnas beste veie tyngre enn om ytterligere etterforskning kan påvirke straffens lengde.
- e. Politiet skal tilstrebe å identifisere alle barn, og inkludere dem i straffesaken.
- f. Uidentifiserte barn må sikres rettsvern dersom de senere skulle bli identifisert.

3. Gjenopprette enheter for etterforskning av digitale seksuelle overgrep mot barn i hvert politidistrikt

Vi foreslår å gjenopprette enheter for etterforskning av digitale seksuelle overgrep mot barn i hvert politidistrikt.

Hvert politidistrikt bør allokere et tilstrekkelig antall etterforskere som til enhver tid arbeider med denne sakstypen. Dette vil styrke prioriteringen av feltet, øke kompetansen og bidra til mer effektiv håndtering av krevende saker.



BARNES RETT TIL ERSTATNING OG BISTANDSADVOKAT





I saker med mange ofre blir ikke alltid alle ofrene en del av straffesaken. Da mister barna mange rettigheter. Når sakene avgrenses, henlegges eller ikke prioriteres, står barna uten rett til bistandsadvokat, erstatning og oppfølging fra Statens barnehus.

TEMA

I BHK 3 viste vi hvordan barn ekskluderes i straffeforfølgningen, og hvordan deres rettigheter ikke blir ivaretatt. Når saken avgrenses, henlegges eller ikke prioriteres, står barna uten rett til bistandsadvokat, erstatning og oppfølging fra Statens barnehus. Dette gjelder barn som er utsatt for en straffbar handling, som politiet kan være helt eller delvis kjent med, men som systemet ikke prioriterer å følge opp eller håndtere.

I årets rapport ser vi nærmere på de utelatte fornærmedes rett til erstatning og rett til bistandsadvokat.

UTVIKLING SIDEN BHK 3

Skadeserstatning

I BHK 3 pekte vi på at skadeserstatningsloven ikke gir alle barn en ubetinget rett til erstatning etter digitale seksuelle overgrep. I flere tilfeller må barnet bevise at det foreligger en «skade» for å få erstatning, blant annet ved overgrep etter straffeloven §§ 311 og 305. Dette mener vi fortsatt er feil.

Forskning viser at digitale seksuelle overgrep gir store og langvarige skader for barn, men at disse ofte er vanskelige å dokumentere før lenge etter hendelsen. For noen kommer ikke reaksjonene før de har blitt voksne. På bakgrunn av kunnskapen om skadevirkninger, alvoret i overgrepene og den krevende bevissituasjonen, mener vi at skadeserstatningsloven bør omfatte alle digitale seksuelle overgrep mot barn.

Vi mener kravet om å bevise en «skade» bør fjernes helt for denne sakstypen eller at det legges til grunn at vilkåret om skade er oppfylt.

Rett til voldserstatning

For å få rett til voldserstatning etter dagens ordning, må barnet være identifisert og en del av straffesaken.

Voldserstatningsloven er i stor grad knyttet til den konkrete straffesaken. Dersom et barn identifiseres først etter at dom er avsagt, noe som ofte skjer i saker med store mengder overgrepsmateriale, faller barnet som hovedregel utenfor ordningen med voldserstatning.

Barn som er utsatt for alvorlige overgrep, men hvor saken henlegges¹ eller ender med påtaleunndlatelse² har i dag svært begrenset adgang til voldserstatning. Dette rammer særlig barn i store og komplekse digitale overgrepssaker med mange ofre. Der blir bare noen barn «plukket ut» til å være en del av saken, mens resten avgrenses.

Til sammen utgjør dette et alvorlig rettssikkerhetsproblem.

¹ Straffeprosessloven § 62 a ² Straffeprosessloven § 70.

Rett til bistandsadvokat

En bistandsadvokat skal ivareta fornærmedes interesser i en straffesak. Retten til bistandsadvokat er i dag knyttet til straffesaken. Dette innebærer at mange barn mister grunnleggende rettigheter der politiet avgrenser saken, henlegger deler av den, eller nedprioriterer enkelte fornærmede barn. En slik ordning er ikke forenlig med Barnekonvensjonen artikkel 3 og 39, som krever at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, og at barn utsatt for overgrep har rett til nødvendig rehabilitering.

På denne bakgrunn mener vi at alle barn som er utsatt for en straffbar handling, fysisk eller digital, og som politiet har kunnskap om, skal ha rett til bistandsadvokat. Dette må gjelde uavhengig av om barnet inkluderes i tiltalen, om saken henlegges, eller om barnet ikke lenger lever.



VÅRE FORSLAG

Det er avgjørende at barn som utsettes for overgrep eller annen kriminalitet sikres en klar og effektiv rett til erstatning og bistandsadvokat. Vi gjentar forslaget fra BHK 3:

1. Utvide skadeserstatningsloven

Skadeserstatningsloven § 3–3 må utvides til også å omfatte straffeloven §§ 305 og 311, samt eventuelle andre bestemmelser som regulerer seksuelle krenkelser og overgrep mot barn.

2. Endringer i voldserstatningsloven

Vi fastholder forslagene om endringer i ordlyden til voldserstatningsloven §§ 1 og 7, slik at barns rett til voldserstatning presiseres og styrkes.

3. Retten til bistandsadvokat i flere tilfeller

Dagens regler innebærer at mange barn står uten juridisk bistand. Dette er uforenlig med hensynet til barnets beste og barns særskilte behov for beskyttelse. Etter vårt syn må det derfor gjøres endringer i følgende bestemmelser:

- › Retten til bistandsadvokat må også omfatte grooming, fremstilling av seksuelle overgrep av barn¹.
- › Felles bistandsadvokat for uidentifiserte fornærmede.

Forslag til ny lovtekst

I saker om overtredelse av straffeloven §§ 291, 299, 302, 304, 306 og 311 hvor den fornærmede ikke er identifisert skal det oppnevnes felles bistandsadvokat for alle uidentifiserte fornærmede i saken.

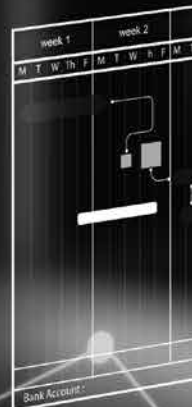
Oppnevningen av bistandsadvokat for en uidentifisert fornærmet skal avsluttes etter to år dersom fornærmede fortsatt ikke er identifisert, med mindre særlige grunner tilsier opprettholdelse av oppnevningen.

¹ Straffeloven § 311 og § 306, straffeprosessloven § 107 a.



BANK OG FINANS





Hvitvaskingsloven må klart og tydelig gi bankene en plikt til å rapportere transaksjoner der de mistenker kjøp av seksuelle overgrep eller annen seksuell utnyttelse av barn.

TEMA

Hvitvaskingsloven har som hovedformål å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Loven pålegger rapporteringspliktige enheter, som banker og finansinstitusjoner, å gjennomføre risikovurderinger, samt å underrette Økokrim ved mistenkelige transaksjoner¹.

I BHK 3 foreslo vi å utvide hvitvaskingslovens formål til å omfatte økonomisk kriminalitet som muliggjør seksuelle overgrep eller annen seksuell utnyttelse av barn. I tillegg ble det foreslått etablering av et nytt finanstilsynsorgan som skal spesialisere seg på å avdekke, motvirke og håndheve OSAEC-motiverte transaksjoner (Online Sexual Abuse or Exploitation of Children).

UTVIKLING SIDEN BHK 3

Justisdepartementet og Finansdepartementet har formidlet til oss at dagens hvitvaskingslov, etter deres syn, pålegger finansinstitusjoner å rapportere om transaksjoner knyttet til overgrep mot barn. Finansinstitusjonene er på sin side usikre på om de har en plikt og ikke bare en mulighet til å rapportere mistenkelige transaksjoner knyttet til kjøp av overgrep mot barn.

UTFORDRINGER

Situasjonen viser at regelverket ikke er tydelig nok på at rapporteringsplikten omfatter finansiering av seksuelle overgrep eller annen seksuell utnyttelse av barn. Verken lovens forarbeider eller tilhørende merknader omtaler seksuelle overgrep mot barn som et sentralt formål eller som et eksempel på en «mistenkelig transaksjon».

Signalene fra finansinstitusjonene i Norge synliggjør også et behov for en nærmere avklaring fra lovgivers side. Siden rapportering er ressurskrevende arbeid, er det også et behov for nærmere avklaring om hvordan myndighetene ønsker at finansinstitusjonene skal prioritere rapporteringsarbeidet. Barn har rett til at rapportering og avdekking av seksuelle overgrep mot barn prioriteres høyt.

EU har utvidet sine hvitvaskingsregler til å også omfatte annen kriminalitet². Vi mener det også er behov for å presisere og utvide det norske regelverket slik at andre typer kriminalitet omfattes. En tydelig lov gir en viktig signaleffekt, og virker avskrekkende.

Follow the money

I World Childhood Foundations rapport³ blir det presentert funn fra forskning om nytten av å bruke finansielle data fra tilretteleggere. Ved å spore transaksjonene kan etterforskere avdekke større nettverk, identifisere flere gjerningspersoner og stoppe direktesendt seksuell utnyttelse av barn. Rapporten fokuserer særlig på Filippinene, et høyrisiko-område der opptil en halv million barn kan ha blitt rammet i løpet av 2022.

Rapporten viser at «følg pengene»-tilnærmingen kan være svært effektiv, og understreker behovet for samarbeid for å bekjempe finansielle lovbrudd som muliggjør utnyttelse av barn. Vi mener dette understreker viktigheten av økt samarbeid mellom finansinstitusjoner, tilsynsmyndigheter og politi, og nødvendigheten av klare prioriteringer fra myndighetene.

///
Hvitvaskingsloven og seksuelle overgrep mot barn, DN.



///
«Follow the money».



¹ Hvitvaskingsloven § 27² Regulation - EU - 2024/1624 - EN - EUR-Lex ³ «Follow the money - Payments for live streaming of child sexual abuse in the Philippines», University of Nottingham Rights Lab i samarbeid med World Childhood Foundation.



VÅRE FORSLAG

Vi fastholder våre forslag om

1. En tydelig ordlyd i hvitvaskingsloven slik at formålet også omfatter det å forebygge, avdekke og motvirke finansiering av seksuelle overgrep og annen seksuell utnyttelse av barn.
2. Nasjonale retningslinjer som beskriver finansinstitusjonenes rapporteringsplikter.
3. Klare prioriteringer for rapportering.
4. Samarbeid med Kripos og hjemmel til å dele informasjon med bankene.
5. Vurdere opprettelsen av et nytt tilsynsorgan for denne typen kriminalitet.
6. Task Force for å utvikle gode prosedyrer og retningslinjer.



TECH-SELSKAPENE MÅ TA ANSVAR





Tech-selskaper og deres digitale plattformer spiller en stadig viktigere rolle når det gjelder barns sikkerhet på nett. I BHK 3 foreslo vi å innføre en lovpålagt plikt til å overvåke og rapportere mistenkelig aktivitet, særlig knyttet til deling av overgrepsmateriale.

TEMA

I BHK 3 redegjorde vi for tech-selskapenes plikt etter amerikansk rett til å rapportere om materiale som viser seksuelt misbruk av barn, og EU-kommisjonens tilsvarende initiativ om pålegg¹, samt EUs midlertidige forordning² som gir tech-selskaper muligheten til å iverksette tiltak for å overvåke og rapportere digitale overgrep mot barn.

I 2024 mottok NCMEC³ over 24 000 rapporter om seksuelt overgrepsmateriale av barn med geografisk tilknytning til Norge. Denne informasjonen blir videresendt til Kripos og er helt nødvendig for å kunne bekjempe overgrep mot barn.

Den lovpålagte rapporteringsplikten etter amerikansk rett har med andre ord vært viktig for å avdekke overgrep og beskytte barn på nett i Norge.

UTVIKLING SIDEN BHK 3

///
Meta kaster ut australsk, ungdom, NRK.



///
Reddit saksøker Australia.



///
Overgrepsmateriale i sanntid, VG.



I EU arbeides det nå med å få på plass en forordning for å bekjempe seksuelle overgrep mot barn – CSAM. Et av forslagene er at selskapene skal ha en mer proaktiv rolle i å forebygge og oppdage overgrepsmateriale mot barn.

Samtidig pågår det en stor debatt om hvordan overvåking og rapportering kan gjennomføres på en måte som ivaretar personvernet. I november 2025 vedtok EU et kompromissforslag om forebygging og bekjempelse av seksuelle overgrep mot barn på nett. Forslaget innebærer et styrket krav til at de digitale plattformene må vurdere og iverksette risikoreduserende tiltak⁴.

¹ Child Sexual Abuse Regulation – CSAM-forordningen. ² Forordning 2924/1307).

³ National Center for Missing & Exploited Children cyber Tipline. ⁴ ST 14208/25.



Høring, DSA, Regjeringen.



Digital Service Act (DSA) var på høring høsten 2025 og skal bli en del av norsk rett. DSA vil styrke det digitale rettsvernet. Det vil blant annet bli enklere å rapportere skadelig innhold og gi større krav til selskapene om å fjerne innhold. Men det gjenstår fortsatt å få på plass enda bedre reguleringer for å sikre barn og voksnes digitale trygghet.

Som omtalt i BHK 3 har Stortinget bedt regjeringen utrede om norske teknologi-leverandører bør pålegges en varslingsplikt ved funn av straffbar lagring eller deling av overgrepsmateriale.

Dette spørsmålet er fortsatt ikke fulgt opp politisk.



Cyber Tipline Report, 2024.



UTFORDRINGER

Legitime inngrep i privatlivet

Retten til privatliv er vernet av EMK artikkel 8. Nettbasert overvåking innebærer et inngrep i denne retten og kan bare benyttes når:

1. Det foreligger et rettslig grunnlag.
2. Tiltaket forfølger et legitimt formål.
3. Inngrepet er nødvendig og forholdsmessig i et demokratisk samfunn.

I diskusjonen om personvern er hovedfokuset voksnes rett til privatliv. Stine Sofies Stiftelse vil understreke at deling av overgrepsmateriale av barn også utgjør en alvorlig krenkelse av barns rett til privatliv.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) publiserte i 2022 rapporten «Ny teknologi og menneskerettigheter». I rapporten drøftes det blant annet i hvilken grad maskinell analyse av informasjon kan utgjøre et inngrep i retten til privatliv. NIM peker på at der behandlingen skjer automatisert, uten menneskelig innsyn, og har som formål å forebygge digitale seksuelle overgrep mot barn, kan et slikt inngrep etter en konkret vurdering anses som legitimt innenfor rammene av EMK artikkel 8.

Norge står utenfor EU og bør bruke sin posisjon til å være et foregangsland når det gjelder å beskytte barn på nett. Vi mener derfor at tech-selskapene må pålegges å overvåke og analysere digitalt innhold med formål om å beskytte barn mot vold og overgrep. Et slikt pålegg bør innebære krav om at selskapene utvikler metoder for å overvåke egne plattformer.

En mulig tilnærming er bruk av algoritmebasert analyse, der nærmere undersøkelser først gjennomføres når systemene indikerer en konkret individuell mistanke.



Rapport: Ny teknologi og menneskerettigheter, NIM.



Alderskontroll

I EU er det i foreslått krav om alderskontroll når brukere laster ned eller tar i bruk meldingsapper, spill og sosiale medier.

Alderskontroll vil ikke hindre at det skjer digitale seksuelle overgrep mot barn, men kan være en nyttig begrensning for å begrense barns tilgang til plattformer som ikke er egnet. Samtidig er ikke dette i nærheten av nok.

Det må komme på plass et krav om autentisering som identifiserer og synliggjør hvem som er voksne på plattformer der barn ferdes. Det kan forhindre at barn blir lurt av voksne som utgir seg for å være barn. Et krav om autentisering kan også støtte et system der kommunikasjon analyseres automatisk. Det kan så gis et varsel der systemet får mistanke om grooming, som gir plattform-eier rettslig adgang til å undersøke mer.

I BHK 3 vurderte vi om norsk rett åpner for å pålegge teknologiselskaper en plikt til å forebygge, avdekke eller rapportere digitale seksuelle overgrep mot barn. Slikt rettslig grunnlag finnes ikke i dag. Lovgiver har i større grad prioritert personvern og brukersikkerhet enn tiltak som innebærer aktiv forebygging og avdekking av digitale overgrep mot barn.

I vektingen mellom personvernet til voksne som utgir seg for å være barn på nett, og barns beskyttelsesbehov – må hensynet til barna være avgjørende.



*Protection of minors online,
EU-parlamentet 26. nov 2025.*



VÅRE FORSLAG

Vi fastholder våre forslag om

1. Å innføre lovpålagt overvåkning og rapportering.
2. Krav om samarbeid med myndighetene.
3. Oppfordring til utvikling av teknologiske løsninger.
4. Plikt til å tilby opplæring og ressurser for trygg bruk av plattformene.
5. Lovpålagt plikt til å identifisere brukere av digitale plattformer.



UBRUKTE MULIGHETER



NY SERTIFISERINGSORDNING

Vi har foreslått å innføre en nasjonal sertifiseringsordning for å forebygge digitale overgrep mot barn. Målet er å motivere flere til større innsats for å beskytte barn.

TEMA

I BHK 3 foreslo vi å innføre en nasjonal sertifiseringsordning for aktører som tar ansvar for å forebygge digitale overgrep mot barn.

En slik sertifiseringsordning er et formalisert rammeverk som fastsetter objektive krav for en tjeneste eller produkt mv. Sertifikatet fungerer som et bevis på ansvarlighet og skaper tillit hos kunder, myndigheter og andre interessenter, samtidig som det kan gi virksomheter et konkurransefortrinn. Eksempler på tilsvarende ordninger er Miljøfyrtårn og Likestilt arbeidsliv.

Bakgrunnen for forslaget er at eiendomsretten i utgangspunktet gir eiere av digitale plattformer rett til å overvåke bruken. En sertifiseringsordning kan motivere flere samfunnsaktører til større innsats ved å gi anerkjennelse for slikt forebyggende arbeid.

Eksempel på ordning

Et eksempel på en sertifiseringsordning er den britiske organisasjonen Keeping Children Safe, som har utviklet International Child Safeguarding Standards. Organisasjoner som oppfyller disse standardene kan bli sertifisert, noe som bekrefter at de har metoder på plass for å beskytte barn mot overgrep, omsorgssvikt, utnyttelse og vold, i tråd med FNs barnekonvensjon. Selv om standardene primært er utviklet for organisasjoner som jobber direkte med barn, demonstrerer de hvordan systematisk internkontroll og sertifisering kan bidra til barns sikkerhet.

UTVIKLING SIDEN BHK 3

En sertifiseringsordning er ikke utredet videre politisk. Vi mener fortsatt at en sertifiseringsordning er et relevant virkemiddel for å motivere virksomhetene til større innsats.

VÅRT FORSLAG

Vi opprettholder forslaget fra i fjor om å innføre en nasjonal sertifiseringsordning for aktører som tar samfunnsansvar for å forebygge digitale overgrep mot barn.

ARBEIDSGIVERS MULIGHETER

Ved mistanke om alvorlige forhold har arbeidsgiver rett til innsyn i ansattes elektroniske utstyr. Kan mer informasjon om denne retten bidra til økt avdekking av overgrep?

TEMA

BHK 3 tok for seg arbeidsmiljølovens regulering av arbeidsgivers mulighet for overvåking av arbeidstakere. Det omfattet vedtatt forskrift om arbeidsgivers innsyn i e-postkasse og annet elektronisk lagret materiale¹.

UTVIKLING SIDEN BHK 3

Forslaget vårt om felles opplysningskampanje, rettet mot bedrifter, er ikke fulgt opp av myndighetene.

Forskriften gjelder arbeidsgivers rett til innsyn i e-postkasse og elektronisk utstyr som arbeidsgiver har stilt til arbeidsgivers disposisjon til bruk i arbeidet, samt arbeidstakers personlige områder i virksomhetens datanettverk.

Forskriften gir blant annet arbeidsgiver rett til innsyn ved begrunnet mistanke om at arbeidstakers bruk av elektronisk utstyr kan gi grunnlag for oppsigelse eller avskjed. Lagring og spredning av overgrepsmateriale antas å gi grunnlag for oppsigelse.

Arbeidsgiver vil derfor ha rett til innsyn i arbeidstakers e-postkasse, PC, mobiltelefon, nettbrett og så videre dersom arbeidsgiver har konkrete holdepunkter for at arbeidstakeren lagrer eller sprer overgrepsmateriale av barn.

Vi antar at mange arbeidsgivere ikke har kjennskap til at innsynsretten kan benyttes for å avdekke digitale seksuelle overgrep mot barn. Vi antar samtidig at de fleste arbeidsgivere som avdekker lagring eller spredning av overgrepsmateriale vil varsle politiet. Derfor mener vi at kampanjer for å heve kunnskapen blant arbeidsgivere om innsynsretten kan ha positive konsekvenser.

VÅRT FORSLAG

Vi fastholder vårt forslag om en felles informasjonskampanje rettet mot bedrifter for å opplyse om omfang og konsekvenser av digitale seksuelle overgrep mot barn og unge, samt hvilke muligheter hver arbeidsgiver har til å bidra som en del av sitt samfunnsansvar.

¹ Arbeidsmiljøloven kapittel 9.



NUBA





“

**Trygge voksne
som lytter og
handler, kan
gjøre en enorm
forskjell.**

SLUTT PÅ SVIKT OG SVIK

Lederen for Barnevoldsutvalget Ann-Kristin Olsen var ikke nådig. «Det vi ser er et nasjonalt svik mot barna våre», sa hun. Året var 2017 og Barnevoldsutvalgets NOU-rapport Svik og svik ble presentert. Utvalget fant at det som sviktet gikk igjen, over mange år, uten endringer i praksis. Nå er NUBA opprettet og vi i Stine Sofies Stiftelse har store forhåpninger om endring i praksis.

Nå har regjeringen opprettet NUBA, Nasjonal enhet for undersøkelse av svikt mot barn. Målet er å fremme læring og forbedring, og bidra til å øke barns trygghet og rettssikkerhet. Arbeidet skal ledes av Henriette Lunde, som er antropolog, forsker og erfaren byråkrat fra Barne- og familiedepartementet (BFD).

Drømmejobb med stort ansvar

NUBA-lederen forteller oss om dagen hun fikk stillingen.

– Det første jeg kjente var en veldig glede. Jeg kan ikke tenke meg en mer meningsfull oppgave! En drømmejobb, men det tok ikke lange tiden før jeg følte på ansvaret, smiler hun, før hun blir alvorlig.

– Det er mange barn og unge som trenger at vi lykkes med oppdraget vårt. Vi skal bidra til at barn i risiko fanges opp og får hjelp tidligere, og at færre opplever vold og overgrep. Det er et ansvar jeg tar på stort alvor.

NOU-en Svik og svik fra 2017 kom med gode analyser. Senere har flere rapporter vært med å avdekke det samme, tilføre ny kunnskap og nyansere bildet.

Bred kunnskap og erfaring

NUBA-lederen ble ansatt sammen med en rekke erfarne fagfolk fra alle de sektorene som oftest er involvert. Alle ansatte har lang erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt barn og unge fra tjeneste-, direktorat- og/eller departementsnivå.

— Det vil gi oss mange ulike perspektiver inn i undersøkelsene og et godt utgangspunkt for å komme med robuste forslag til løsninger, sier hun. Hun understreker samtidig at faglig tyngde ikke er alt.

— I et departement lærer man raskt at det er flere faktorer enn faglig tyngde som påvirker beslutninger. Som utredningsleder har jeg jobbet med å oversette kunnskap til politikk og konkrete tiltak. Kunnskap om politiske prosesser, prioriteringer og beslutninger kommer til å være nyttige i jobben som NUBA-leder. Jeg har også sett hvordan styringssignaler kan endre seg fra Storting og regjering og ut i tjenestene – og at resultatet ikke alltid blir som forventet. Derfor er jeg opptatt av implementering og hva som faktisk fører til ønsket endring i praksis.

Fingeren på pulsen

NUBA har allerede opprettet gode kanaler ut i førstelinjetjenestene der barna møter de voksne – for å hele tiden sikre at NUBA er oppdatert – både fra voksne og barn.

— Å lykkes med god medvirkning er viktig for oss. NUBA må få kunnskap fra barn og unge, både i den enkelte sak og på systemnivå, sier Lunde.

— Barns erfaringer er helt avgjørende for at vi skal treffe riktig både på problem-

stillinger og løsninger. Vi har opprettet et tett samarbeid med brukerorganisasjoner helt fra starten. Vi vil også etablere paneler med barn og unge med relevant erfaring for sakene vi undersøker, og samarbeide med eksisterende brukerråd og erfaringskonsulenter.

Må lytte til barn og ungdom

Lunde understreker at hun håper at ansatte i tjenestene rundt barn blir enda flinkere til å lytte, og modigere til å spørre. Hun har håp om at alle som jobber med barn har, eller får, kompetanse på å tolke signaler og ta imot det barna forteller.

Over ti år som antropolog og oppdragsforsker for blant annet Unicef, Verdensbanken og den norske stat, har lært henne viktigheten av å være praksis-nær.

— Det vi foreslår må virke ute i tjenestene og ikke kun på papiret.

Fra en ansatt i Nord-Uganda fikk hun er råd som festet seg:

«You can change the world. But if you don't know what you're doing – please don't».

Barn er ikke bare ofre

Som ung antropolog stupte hun uredde inn i mange av verdens farligste konflikter. På sine reiser til blant annet Haiti, Nord-Uganda, Liberia og Palestina, så hun hvordan barn og unge tilpasset seg. Både til de pågående konfliktenes og sin egen ekstreme sårbarhet. Hun så hvordan barna ble gjengmedlemmer, arbeidsmigranter og barnesoldater for å mestre egen livssituasjon.

— Det viktigste jeg tar med inn i NUBA er nok barnesynet. Selv de mest sårbare barna er ikke bare passive ofre, men aktører med ressurser. De prøver å utnytte de mulighetene de har tilgjengelig. Det betyr ikke at valgene alltid er gode, men de er godt forståelige. Vi må derfor ta utgangspunkt i barnet og barnets opplevelser, sier Lunde.

Tankene flyr fort til barna med granatene i Oslo, og andre saker. Det er et velkjent mønster at ungene som blir kriminelle ofte har en vond forhistorie av omsorgssvikt, vold eller overgrep, og har vært i systemene en stund.

— Gode intensjoner er ikke nok, sier Lunde. Vi må forstå kompleksiteten, jobbe kunnskapsbasert og være opptatt av praksis helt ned til de barna vi skal hjelpe. Trygge voksne som lytter og handler, kan gjøre en enorm forskjell, avslutter hun.



Vi i Stine Sofies Stiftelse vil takke advokatfirmaet Wikborg Rein for samarbeidet med å utarbeide Barnas Havarikommisjon.

Bak rapporten ligger omfattende arbeid, grundige juridiske utredninger og vurderinger som ikke hadde vært mulig uten deres hjelp.

Tusen takk til partnere, advokater og advokatfullmektiger:

Martine Klein, Elise Nedregaard, Eline Næsseth, Ine Osland Søvik, Maren Lome, Toril Karlsen, Anne Berg Floater, Lars Erik Kvinnsland, Anna Tveten, Svein Erik Sandsnes, Kari Myklebust Ferstad, Louise Bårdsen, Solveig Hodnemyr, Vilde Hordnes, Lise Løtveit, Helene Søvik, Marie Anglevik, Kristine Ånensen, Signe Mari Eliassen, Henrik August Vold, Jørgen Vangsnes og Fredrik Gisholt.

En spesiell takk til:

NUBA (Nasjonal enhet for undersøkelse av svikt mot barn).

Kommisjonen består av:

Anna Luise Kirkengen, Ann Kristin Olsen, Jørgen Vangsnes, Anders Dovran og Ada Sofie Austegard.

*Grimstad, februar 2026
Stine Sofies Stiftelse.*



Barnas Havarikommisjon 2023.



Barnas Havarikommisjon 2024.



Barnas Havarikommisjon 2025.



**Stine Sofies
Stiftelse**